

Vilniaus universiteto Teisės fakulteto

Privatinės teisės katedra

Kamilios Editos Fominovos

V kurso, civilinės ir verslo teisės

studijų šakos studentės

Magistro darbas

**DIRBTINIS INTELEKTAS PATENTŲ TEISĖJE – IŠRADIMO
PATENTABILUMO, AUTORYSTĖS IR NUOSAVYBĖS ASPEKTAI**

**ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN PATENT LAW – ASPECTS OF
PATENTABILITY, AUTHORSHIP AND OWNERSHIP OF INVENTION**

Vadovas: Prof. dr. (HP), LL.M. Vytautas Mizaras

Recenzentas: Asist. dr. Neringa Gaubienė

Vilnius

2025

ANOTACIJA IR PAGRINDINIAI ŽODŽIAI

Šiame darbe siekiama aptarti dirbtinio generatyvinio intelekto galimybes kurti išradimus, kaip jie suprantami patentų teisėje, bei apžvelgti tokių išradimų patentabilumo kriterijus. Darbe taip pat išanalizuoti dirbtinio intelekto pagalba sukurto išradimo nuosavybės ir autorystės klausimai, bei potencialios išradėjų, kuriančių su dirbtinio intelekto pagalba, teisių apsaugos galimybės. Atlikus tyrimą buvo išnagrinėta, kaip pastarieji aspektai koreliuoja su patentų teise bei nūdienos patentų apsaugos teisiniu reglamentavimu Europos Sąjungoje, Jungtinėse Amerikos Valstijose bei kitose jurisdikcijose. Atsižvelgiant į tarptautinėje teismų praktikoje pateikiamas išvadas bei dirbtinio intelekto technologijų spartų vystymąsi manytina, jog su dirbtinio intelekto pagalba sukurti išradimai, ilgainiui, bus pripažįstami patentų teisės apsaugos objektais, tačiau toks reguliavimas pareikalaus papildomų išradimo ir patento paraiškos vertinamųjų kriterijų nustatymo.

Pagrindiniai žodžiai: dirbtinis intelektas, mašininis mokymas, patentų teisė, išradėjas, išradimas, intelektinės nuosavybės teisė, patentabilumas, autorystė.

The purpose of this paper is to discuss the potential of artificial generative intelligence to create inventions, as they are understood within the scope of patent law, and to provide an overview of the criteria for patentability of such inventions. The work also seeks to analyse the issues of ownership and authorship of inventions created with the help of artificial intelligence, and the potential aspects and possibilities of protecting the rights of such inventors. The study examined how these latter aspects correlate with patent law and the current legal framework for patent protection in the European Union, the United States and other jurisdictions. In view of the findings of international case law and the rapid development of artificial intelligence technologies, it is likely that inventions created with the aid of artificial intelligence will eventually be recognised as subject matter of patent protection, although such a regulation will require the establishment of additional criteria for the assessment of the invention and patent application.

Keywords: artificial intelligence, machine learning, patent law, inventor, invention, intellectual property law, patentability, authorship.

TURINYS

IŽANGA	2
1. DIRBTINIS INTELEKTAS IR PATENTŲ TEISĖ	8
1.1 Dirbtinio intelekto samprata ir vaidmuo inovacijų kūrime – išradimo santykis su kūrėju	9
1.2. Pagrindiniai patentabilumo reikalavimai	11
1.2.1. Išradimo naujumas	13
1.2.2. Išradimo lygis.....	15
1.2.3. Išradimo pramoninis pritaikomumas	16
2. AUTORYSTĖS IR NUOSAVYBĖS KLAUSIMAI DIRBTINIO INTELEKTO SUKURTŲ IŠRADIMŲ ATVEJU.....	19
2.1. Dirbtinis intelektas kaip teisių į išradimą subjektas.....	21
2.2. Žmogaus ir dirbtinio intelekto bendradarbiavimas – žmogaus įnašo į dirbtinio intelekto išradimo kūrimą analizė	24
2.2.1. Dirbtinio intelekto sistemų valdytojų ir vartotojų teisės į dirbtinio intelekto sukurtus išradimus	26
2.2.2. Patentų aprašų naudojimo dirbtinio intelekto programose problematika	29
3. DIRBTINIO INTELEKTO IŠRADIMŲ PATENTABILUMO IŠŠŪKIAI IR ĮTAKA PRAMONINEI NUOSAVYBEI	33
3.1. Dirbtinio intelekto kuriamų išradimų įtaka pramoninės nuosavybės teisės sričiai	33
3.2. Esamų reguliavimo mechanizmų taikymas ir praktiniai patentavimo sunkumai ...	36
3.2.1. Europos sąjungos ir JAV siūlomų reguliavimo palyginimas	37
3.2.2. Teisinių ginčų dėl dirbtinio intelekto sukurtų išradimų patentavimo problematika – „DABUS“ atvejo analizė	41
3.3. Dirbtinio intelekto išradimų teisinės apsaugos perspektyvos	46
IŠVADOS.....	48
ŠALTINIŲ SĄRAŠAS	50
SANTRAUKA.....	60
SUMMARY	62

IŽANGA

Temos aktualumas, naujumas. Šiuolaikinėje pasaulio teisės ir technologijų plotmėje dirbtinio intelekto inovacijų proveržis kelia intensyvią diskursą teisėkūroje dėl galimų, dirbtinio intelekto technologijų santykyje su įvairiais teisės institutais, teisių ir jų įgyvendinimo bei apsaugos. Dėl sparčios dirbtinio intelekto pažangos bei valstybių įsitraukimo į dirbtinio intelekto technologijų kūrimo varžytines, kurios neišvengiamai lemia ir jurisprudencijos bei teisės aiškinimo ir taikymo transformaciją, teisinėje aplinkoje kyla diskusijų dėl dirbtinio intelekto ir žmogaus teisių sąveikos, atitinkamai, ir pastarųjų teisių apsaugos. Tai lemia ir neišvengiamą skirtingų interesų grupių susiskirstymą. Nors dirbtinio intelekto įrankis suklestėjo dar XX amžiuje, tačiau pastarąjį dešimtmetį jo naudojimas suintensyvėjo ir išpopuliarėjo, dėl ko atsirado didesnis poreikis ir interesas apibrėžti reguliacinius aspektus teisėkūroje, siekiant apsaugoti žmogaus teises, laisves bei jų įgyvendinimą.

Dirbtinis intelektas, kaip ir kiti technologijų srities objektai, vis dažniau prisideda prie išradimų kūrimo. Nūdien dirbtinio intelekto įsitraukimas į išradimų kūrimą yra, jurisprudencijos formuotojų nuomone, skatintinas – tai atveria naujas galimybes ir perspektyvas atrasti sprendimus tiek farmacijos ir medicinos srityse, tiek kuriant išradimus, kurie palengvina žmonių buitinį gyvenimą. Vis dėlto, pastaroji naujovė skatina ir teisinį neapibrėžtumą – skirtingose jurisdikcijose siūlomi skirtingi patentų apsaugos reguliavimo būdai. Atsižvelgiant į dinamišką dirbtinio intelekto santykio su žmogaus teisėmis kaitą, keičiasi ir teisėkūra. Patentų teisės santykis su dirbtinio intelekto kuriamais išradimais nėra labai plačiai aptartas, o esantys šaltiniai, kurie sukūrė pagrindą tolesniam galimų šių objektų sankirtos variantų nagrinėjimui, nepateikia vienareikšmio atsakymo į šiuolaikinėje visuomenėje ir skirtingose jurisdikcijose iškytančius dirbtinio intelekto reguliacinius klausimus. Dažnu atveju, net ir esantys literatūros šaltiniai dirbtinio intelekto ir patentų teisės apžvalgos temomis laikytini pasenusiais, atsižvelgiant į naujai atsirandantį teisinį reglamentavimą, teismų praktiką ir sparčiai besivystančias dirbtinio intelekto technologines naujoves.

Pagrįsta būtų teigti, kad reguliavimo stabilumas yra įstatymų leidėjų ir doktrinos formuotojų siekiamybė, vis dėlto, inovacijų sparta leidžia paneigti šio tikslo pasiekiamumą. Dirbtinio intelekto laipsniškas įsiliejimas į teisės reguliuojamą pasaulį kelia iššūkį antropologiniam patentų teisės pagrindui (Dornis, 2020, p. 102). Vienas iš evoliucinių žmogaus prigimties bruožų yra gebėjimas ir siekis ieškoti bei kurti naujus išradimus, kurie padėtų su konkrečios problemos ir klausimo sprendimu. Manytina, kad patentų teisės

apsaugos klausimas bus aktualus tol, kol visuomenėje egzistuos poreikis kurti technologinius problemų sprendimus. Dirbtinio intelekto įsitraukimas į pastarąjį procesą sukelia vis daugiau teisinių ginčų, tiek dėl sukurtų išradimų nuosavybės ir autorystės nustatymo, tiek ir dėl bendrųjų patentabilumo kriterijų taikymo bei atitikimo, ar galimybės suteikti patento apsaugą išradimui sukurtam bendradarbiaujant žmogui ir dirbtinio intelekto technologijai.

Pažymėtina, kad nagrinėjant intelektinės nuosavybės teises, ir konkrečiai patentų teises, pokyčių sąveikos su dirbtinio intelekto technologijomis, išryškėja ir šios temos tarpdiscipliniškumas. Teisės sistemose nustatytų galimybių gauti patentų apsaugą, su dirbtinio intelekto pagalba sukurtam išradimui, analizė aktuali ne tik intelektinės nuosavybės teisės doktrinos formuotojams ar išradėjams, bet ir pačių dirbtinio intelekto sistemų kūrėjams ir valdytojams. Tam, kad būtų suprastas dirbtinio intelekto indėlis išradimo kūrimo procese būtina išnagrinėti ir šios technologijos veikimo principus, matematinių metodų taikymą algoritmų ir dirbtinių neuronų struktūrų formavime bei apibrėžti egzistuojančias dirbtinio intelekto sistemų rūšis. Nuolatinis ir ekstensyvus kompiuterinių sistemų galios bei gebėjimų augimas pajėgus dirbtinio intelekto kūrybines mašinas paversti iš naujovių į pagrindinius ekonomikos augimo variklius (Abbott, 2019, p. 1080). Toks technologijų proveržis suponuoja temos aktualumą nūdienos pramonės, ekonomikos ir teisės srityse, todėl šiame darbe atlikta išsami naudojamų skirtingų dirbtinio intelekto veikimo variantų analizė, o šių santykio su paskirais patentų teisės reguliavimo aspektais nustatymas papildomai pagrindžia šio magistro darbo temos aktualumą.

Papildomai pažymėtina, kad Lietuvos teisinėje teorijoje ir praktikoje klausimai susiję su dirbtinio intelekto santykiu su patentu teise yra beveik nenagrinėti. Visgi, atsižvelgiant į tai, kad Europos Sąjungoje priimama vis daugiau su pastaraisiais aspektais susijusių teisės aktų bei teikiama naujų reguliavimo siūlymų, tai gali tiesiogiai paveikti ir Lietuvos teisėkūrą. Atsižvelgiant į aptartus pavyzdžius, nagrinėjamą jurisprudencijoje egzistuojančią pragarmę, kurią intensyviai siekiama užpildyti, manytina, kad darbo tema yra ypač aktuali patentų teisės apsaugos srityje, o nuolatiniai ir nenuspėjami dirbtinio intelekto pokyčiai ir vystymasis pagrindžia ir šios temos naujumą.

Darbo tikslas. Šio magistrinio darbo tikslas – nagrinėjant paskirų jurisdikcijų teisinio reguliavimo pasiūlymus bei tarptautinę teismų praktiką nustatyti, ar dirbtinio intelekto pagalba sukurtas išradimas galėtų būti patentų teisės apsaugos objektas ir kokie yra tokiam išradimui taikomi patentabilumo, autorystės ir nuosavybės nustatymo kriterijai.

Uždaviniai. Nustatytam darbo tikslui pasiekti, iškeliami tokie uždaviniai:

1. Išgryninti tarp kūrėjo žmogaus ir kūrėjo dirbtinio intelekto galimą santykį, kuriant išradimą bendradarbiavimo būdu.
2. Apibrėžti galimus, dirbtinio intelekto ir žmogaus bendrai sukurtam, išradimui keliamus patentabilumo kriterijus ir tokių išradimų patentų apsaugos galimybes, analizuojant dirbtinio intelekto išradimo pripažinimo patentų teisės objektu galimumą.
3. Siekiant nustatyti žmogaus ir dirbtinio intelekto patentų apsaugos galimybes, išgryninti dirbtinio intelekto pripažinimo patentų apsaugos subjektu kriterijus nustatytus jurisprudencijoje.
4. Išnagrinėti žmogaus įnašą į dirbtinio intelekto išradimo kūrimą aspektą ir iš to kylančią dirbtinio intelekto programų valdytojų ir vartotojų santykį sukurto išradimo nuosavybės teisės aspektu.
5. Palyginti Lietuvoje, Europos Sąjungoje ir Jungtinėse Amerikos Valstijose nustatytą patentų teisėje reguliavimo mechanizmą santykyje su dirbtinio intelekto išradimo autorystės ir nuosavybės aspektais, ir tarptautinėje teismų praktikoje nagrinėjamus probleminius dirbtinio intelekto sukurto išradimo patentų apsaugos klausimus.

Tyrimo objektas. Šio darbo tyrimas yra orientuotas į dirbtinio generatyvinio intelekto sukurtą išradimą kaip galimą patentų teisės apsaugos objektą, jam (ne)taikomus patentabilumo kriterijus. Darbe esminis dėmesys skiriamas tarp žmogaus kūrėjo ir dirbtinio intelekto kaip kūrėjo išradimo kūrimo procese atsirandančiam santykiui, bei žmogaus teisių apsaugos aptarimui, kai keliama išradimo, sukurto žmogaus ir dirbtinio intelekto bendradarbiavimo keliu, nuosavybės teisės pripažinimo klausimai bei tokio išradimo autorystės aspektas teisiniame reglamentavime, ginčų tarp išradėjų ir patentų teisės apsaugos priežiūros institucijų atvejais. Tyrimas taip pat apima Europos Sąjungos, Lietuvos bei Jungtinių Amerikos Valstijų dirbtinio intelekto ir žmogaus sukurto išradimo nuosavybės ir autorystės aspektų teisinio reguliavimo analizę ir dabartinių, kitose jurisdikcijose nustatytų, praktinių reguliavimo mechanizmų analizę.

Tyrimo metodai. Magistro darbe naudojami šaltiniai, atrinkti pagal temai aktualius probleminius klausimus, susijusius su patentų teisės reguliavimu, dirbtinio intelekto kaip technologinio įrankio samprata ir jo įtakos pramoninės nuosavybės srityje. Naudojama Europos Sąjungos bei Jungtinių Amerikos Valstijų teismų praktika bei jurisprudencija susijusi su intelektinės nuosavybės teisės ginčais, kurioje vienas iš (arba pagrindinis)

nagrinėjamų klausimų buvo siejamas su dirbtinio intelekto ir žmogaus santykio išradimo kūrimo procese reguliavimu bei tokio išradimo apsaugos užtikrinimu.

Nagrinėjant pastarojo pobūdžio šaltinius atliekant tyrimą buvo naudojamas **lyginamasis istorinis metodas** analizuojant dirbtinio intelekto reguliacinių mechanizmų ir įstatymų istorinę kaitą bei dirbtinio intelekto technologijų pokyčius, siekiant nustatyti, kokie istoriniai veiksniai turėjo esminę įtaką teisėkūros kitimui bei kokią galimą poveikį ar rezultatą sukurs dirbtinio intelekto įtraukimas į šiandienos teisinę politiką. **Lyginamosios analizės metodu** išgryninti esminiai reguliaciniai skirtumai, jų teigiamas ir neigiamas poveikis žmogaus kūrėjo teisių apsaugai ir įgyvendinimui, o **lyginamųjų jurisdikcijų metodu** naudotasi nagrinėjant ir išgryninant Europos Sąjungos bei Jungtinių Amerikos Valstijų taikomų patentų teisės sistemos normų panašumus ir skirtumus. Taip pat analizuojant Pietų Afrikos Respublikos patentų biuro, Europos patentų tarnybos, Australijos patentų biuro ir Australijos teismų, Jungtinių Amerikos Valstijų patentų ir prekių ženklų tarnybos ir Jungtinių Amerikos Valstijų teismų, Jungtinės Karalystės Intelektinės nuosavybės biuro ir Jungtinės Karalystės teismų nustatytus praktinius ir probleminius dirbtinio intelekto išradimo patentavimo atvejus.

Atsižvelgiant į magistro darbe nagrinėjamos temos problematiką bei naujumą buvo naudojamas ir **lingvistinis metodas** apibrėžiant anglų kalboje vartojamus, dirbtinio intelekto technologijų sistemoms ir jų sudėtinėms dalims apibrėžti, terminus ir sąvokas, pavyzdžiui, tokias kaip „*machine learning*“, „*limited memory*“, „*data library*“ ir kt. bei nustatant šių sąvokų atitikmenį lietuvių kalboje. Taip pat pastarasis metodas padėjo apibrėžti pradinę, teisiniuose tekstuose nustatytą, elgesio standartų ir taisyklių prasmę atsižvelgiant į kintantį jurisprudencijos turinį analizuojama tema. Minėtą tyrimo metodą papildė **teleologinis teisės aiškinimo metodas**, kuris leido sistemiškai įvertinti įstatymų leidėjų ketinimus nustatant išradėjui, kaip patentų teisės subjektui, keliamus vertinamuosius kriterijus Europos Sąjungos ir Jungtinių Amerikos Valstijų nusistovėjusiose patentų teisės normose, įvertinus dirbtinio intelekto technologijų įtraukimo galimybes, bei teismų praktikoje pateikiamus precedentinius sąvokų išaiškinimus.

Darbo originalumas ir šaltiniai. Šiame magistro darbe buvo iškelti ir išnagrinėti pagrindiniai, su dirbtinio intelekto technologijomis ir jų įtaka patentų teisei susiję, klausimai. Nors literatūros šaltinių nagrinėjančių pastarąją temą atsiranda vis daugiau, tačiau technologijų spartus vystymasis lemia su dirbtiniu intelektu bei intelektinės nuosavybės teisėmis susijusių reguliavimo pasiūlymų bei teismų sprendimų nepertraukiamą atsinaujinimą, atitinkamai formuojant teismų praktiką bei sukuriant tam tikrus precedentes. Atsižvelgiant į tai, šiame darbe buvo išnagrinėti naujausi teismų

praktikos pavyzdžiai bei Europos Sąjungos, Jungtinių Amerikos Valstijų ir kitų jurisdikcijų patentų priežiūros institucijų siūlomi reguliavimo būdai, aptartos naujosios Europos Parlamento rezoliucijos bei išnagrinėti aktualiausi tarptautiniai tyrimai susiję su dirbtinio intelekto sistemų tendencijomis pramoninės nuosavybės teisės srityje.

Ši tema iki šiol nagrinėta ir kituose darbuose (Idkinaitė, 2022), tačiau ir pastarajame darbe pateikti pavyzdžiai bei nagrinėjama teismų praktiką jau yra atsinaujinusi, o jurisprudencijoje yra pateikti nauji probleminių dirbtinio intelekto reguliavimo sprendimai. Vieną iš šio darbo sudėtinių potemių yra nagrinėjęs Vilniaus universiteto Teisės fakulteto Privatinės teisės katedros partnerystės profesorius dr. Ramūnas Birštonas, internetiniame teisės portale Teisė.pro patalpinęs mokslinius straipsnius – viename iš jų išnagrinėtas turtinių teisių į dirbtinio intelekto sukurtą išradimą klausimas, o kitame, aptarta Europos Teisingumo Teismo praktika susijusi su šiame magistro darbe minimo mokslų daktaro Stiveno Talerio sukurtos dirbtinio intelekto mašinos sugeneruotų išradimų patentavimo klausimai. Vis dėlto, aptartas atvejis šiame magistro darbe nagrinėjamas platesniu mastu pateikiant naujausius tarptautinių teismų praktikoje priimtus sprendimus Stiveno Talerio patentų paraiškų analizės aspektais bei nagrinėjant išradimams keliamus patentabilumo reikalavimus tarptautiniu mastu.

Nors ši tema nėra nagrinėjama pirmą kartą, ir tam tikrais panašiais aspektais buvo apžvelgta kitų autorių (Abbott, 2016), (Jin, 2018), (Dornis, 2020), (Chikhaoui, Mehar, 2020) (Bonadio, McDonagh, Dinev, 2021) ir kt. darbuose, tačiau pastarieji sudarė pagrindą šio magistro darbo turiniui. Pabrėžtina, kad nurodytuose moksliniuose straipsniuose apsiribojama tik tam tikrų, su patentų teise ir dirbtinio intelekto įsitraukimu į išradimų kūrimo procesą susijusių aspektų nagrinėjimu, pavyzdžiui nurodant tik probleminius autorystės ir nuosavybės teisės nustatymo aspektus, arba atliekant tik vienos konkrečios valstybės teisinio reguliavimo analizę. Pastarieji ir kiti papildomi aspektai šiame magistro darbe nagrinėjami išsamiau, o tyrimui atlikti pasirinkti naujausi 2021 – 2024 metų siūlomo teisinio reguliavimo ir *soft law* pavyzdžiai, bei aktuali teismų praktika.

Šiame darbe buvo nagrinėti skirtingų jurisdikcijų, tokių kaip Jungtinių Amerikos Valstijų, Jungtinės Karalystės (UKIPO), Europos (EPO), Pietų Afrikos Respublikos (SAPO) ir Australijos (APO) patentų biurų išvados, bei pastarųjų valstybių teismų sprendimai susiję su dirbtinio intelekto kaip išradėjo pripažinimo atvejais. Atlikta ir Jungtinių Amerikos Valstijų, Europos Sąjungos bei Lietuvos patentų teisės nuostatų analizė bei palyginimas vertinant išradimui keliamus patentabilumo kriterijus. Daugiausia, atliekant Lietuvos ir Europos patentų teisės nuostatų analizę buvo vadovautasi Vilniaus universiteto Teisės fakulteto Privatinės teisės katedros profesoriaus, mokslų daktaro

Vytauto Mizaro darbais, įskaitant Patentų teisės ir Europos patentų registravimo sistemos temomis rengtas tezes. Pagrindiniai dirbtinio intelekto veikimo principai bei sampratos atskleistos naudojant autorių Al – Busaidi, A., Raman, R., et al. (2024), Ravid, Sh. Y., Liu, X. (2018) bei Bonadio, E., McDonagh, L., Dinev, P. (2021), Hou, S. M. (2024) mokslinius darbus. Atliekant dirbtinio intelekto įtakos intelektinės nuosavybės teisei, įskaitant patentų teisę, analizę daugiausia remtasi autorių Plotkin, R. (2009), Abbott, R. (2016) ir Dornis, T. W. (2020), Dhokare, S. (2021) moksliniais straipsniais. Papildomai, buvo remtasi ir kitais užsienio mokslininkų darbais, kiek tai susiję su dirbtinio intelekto daroma įtaka teisiniam reglamentavimui, tokiais kaip Druedahl, L. C., Nicholson Price, W., Minssen, T., et al. (2024), Chikhaoui, E., Mehar, S. (2020), Adams, R. (2023), Plotkin, R. (2009) ir kitais.

1. DIRBTINIS INTELEKTAS IR PATENTŲ TEISĖ

Dirbtinio intelekto atsiradimas, kurį lėmė spartus technologijų vystymasis bei inovacijų gausa, priverstinai sukėlė ir kūrybinius, ekonominius ir socialinius pokyčius visame pasaulyje. Kartu atsirado poreikis įnešti atitinkamus pakeitimus ir teisės srityse. Vis dėlto, pastarosiose reguliavimas nėra pernelyg išplėstas, o su dirbtiniu intelektu (toliau – DI) susiję teisiniai klausimai, nors svarstomi jau nuo pat dirbtinio intelekto atsiradimo ir išpopuliarėjimo dar XX amžiuje (Rochwell, 2017, *The History of Artificial Intelligence*), iki šiol nėra pilnai atsakyti ir sureguliuoti. Aspektai susiję su dirbtinio generatyvinio intelekto (toliau – DGI)¹, kaip vienos iš dirbtinio intelekto technologinių rūšių, įsitraukimo į išradimo kūrimo procesą bei potencialiomis tokių išradimų apsaugos galimybėmis iki šiol nėra diferencijuoti patentų teisės reglamentavime, o išskylantys klausimai praktikoje yra sprendžiami tuo pat metu, precedentų keliu.

Pastebėtina, kad esančiuose patentų apsaugos reguliavimą nustatančiuose teisės aktuose „dirbtinio intelekto“ sąvoka nėra minima ar numatyta. Štai Lietuvos Respublikos patentų įstatymo (toliau – LPI) 2 str. 8 d. nustato, kad išradėju laikomas fizinis asmuo, sukūręs išradimą, atitinkamai ir LPI 10 str. numatyta, kad teisę gauti patentą turi, be kita ko, tik išradėjas, taigi, tik fizinis asmuo. Nagrinėjant tokią įstatymo nuostatą teleologiniu būdu, manytina, jog, įstatymų leidėjas iš karto apribojo galimybę bet kam kitam nei fiziniam žmogui įgyti teisę į jo išradimo patentą. Veikiausiai, toks nustatytas reguliavimas sietinas ir su teisių gynimo galimybėmis, kurių dirbtinis intelektas, jei potencialiai ir būdų išradėju, tikėtina, negalėtų autonomiškai įgyvendinti. Papildomai, nei 2000 m. Europos patentų konvencijoje ar 2000 m. Patentų teisės sutartyje, nei kitose tarptautinėse sutartyse dėl patentų teisės reguliavimo nėra numatyta galimybė taikyti patentų apsaugą išradimui, sukurtam ne išimtinai fizinio (kartais juridinio) asmens. Taigi, lygi šiol, atrodytų, jog atsakymas į klausimą ar dirbtinis intelektas gali būti išradėju patentų teisės prasme yra trumpas ir paprastas – ne, vis dėlto, atsižvelgiant į šių įstatymų atsiradimo laikotarpį, manytina, jog įstatymų leidėjas negalėjo numatyti nei nūdien vykstančios dirbtinio intelekto technologijų revoliucijos nei jų galimos įtakos ne tik patentų, bet ir kitoms teisės sritims.

Keičiantis ir didėjant inovacijų spartai, DI tapo vienu iš didžiausių priemonių naudojamų ekonominiuose ir socialiniuose sektoriuose, visuomenės grupėse, kas atitinkamai reikalavo ir savalaikio teisinio DI pripažinimo ir kontrolės nustatymo. Europos

¹ Pastebėtina, jog tais atvejais, kai šiame darbe referuojama į dirbtinį intelektą, kalbama apie egzistuojančias dirbtinio intelekto sistemas bendrai, apimant tiek mašininio mokymosi pagrindu veikiančias dirbtinio intelekto aplikacijas, tiek kitas dirbtinio intelekto rūšis.

Parlamento ir Tarybos 2024 m. birželio 13 d. priimtame Reglamente (ES) 2024/1689, kitaip vadinamame Dirbtinio intelekto aktu, be kita ko, pripažinta, kad DI – kaip grupė greitai besivystančių technologijų, suteikia „visokeriopą ekonominę, aplinkosauginę ir visuomeninę naudą įvairiose pramonės šakose ir socialinės veiklos srityse“ (Dirbtinio intelekto aktas, p. 4). Šiuo aspektu papildomai pažymėtina, kad jau 2020 m. spalio 20 d. Europos Parlamento (toliau – EP arba Parlamentas) išleistoje rezoliucijoje dėl intelektinės nuosavybės teisių plėtojant dirbtinio intelekto technologijas (toliau – Rezoliucija), nustatyta būtinybė sukurti palankias sąlygas kūrybiškumui ir inovacijoms vystyti bei skatinti kūrėjus naudotis DI technologijomis inovacijų kūrimo procesuose. Rezoliucijoje taip pat buvo išreikšta Parlamento nuomonė, kad DI technologijų pagalba sukurti techniniai kūriniai turėtų būti saugomi pagal intelektinės nuosavybės teisinę sistemą – taip skatinant išradėjus investuoti į šią kūrybos formą ir užtikrinti teisinį tikrumą (Rezoliucijos p. 15). Apibendrinant matyti, kad DI sistemos tiek visuomenėje, tiek teisėkūroje laikomos naudingais įrankiais, kurių naudojimas neturėtų būti apribojamas. Nors jurisprudencijoje pripažįstama, jog neatmetamas yra tinkamo reguliavimo įvedimo būtinumas, DI platformų kūrimo ir naudojimo atžvilgiu, vis dėlto ir šis turėtų būti protingas ir neapribojantis galimybių naudotis ir vystyti DI pramonę.

Pastarieji teisiniai aktai ir įstatymų leidėjų pateikiamos nuomonės suponuoja, kad DI ilgainiui taps inovacijų bei išradimų kūrimo proceso dalimi, o ir toks pokytis intelektinės nuosavybės kūrimo procese yra skatintinas. Šiame skyriuje bus nagrinėjami DI pagalba sukurti išradimo patentabilumo galimybės, atsižvelgiant į dirbtinio intelekto bei žmogaus santykio problematiką, kai siekiama išsaugoti ir remti žmonių kūrėjų veiklą bei indėlį į inovacijų, sukurtų su DI pagalba, kūrimą bei nagrinėjant iki šiol galiojančių patentų apsaugos reguliavimą – išradimui keliamus patentabilumo kriterijus, ir pastarųjų išpildymą, kai išradimas sukurtas DI ar su juo bendradarbiaujant žmogui.

1.1 Dirbtinio intelekto samprata ir vaidmuo inovacijų kūrime – išradimo santykis su kūrėju

Jurisprudencijoje pateikiama skirtingų dirbtinio intelekto apibrėžčių. Priklausomai nuo to, kokiam tikslui sukuriamas dirbtinis intelektas, gali skirtis tiek jo „gebėjimų“ turinys, tiek veikimo principas. Nūdien esančiose teisinėse sistemos – Europos Sąjungoje (toliau – ES) bei Jungtinių Amerikos Valstijose (toliau – JAV) egzistuojančiuose DI reguliavimą numatančiuose teisės aktuose – nėra diferencijuojamos dirbtinio intelekto rūšys, o pats DI yra įvardijamas kaip mašininė sistema (Nacionalinės dirbtinio intelekto iniciatyvos

įstatymas (15 U.S.C. 9401), JAV 2020, 9401 skirsnis, p. 3 ir Federalinis dirbtinio intelekto rizikos valdymo įstatymas, JAV 2023, skirsnis 2, (a) d., p. 3) arba besivystančių technologijų grupė (Dirbtinio intelekto aktas, 2024, p. 4). Toks pasirinktas bendrinis DI apibrėžimas yra praktinis ir galintis apimti, veikiausiai, bet kokią, ateityje atsirasantį, DI pavidalą.

Doktrinoje pateikiamos platesnės DI apibrėžtys. Pastarasis įvardijamas kaip žmogaus sukurta programinė, tam tikru racionalumu pasižyminti, sistema, sukurta gebėti teisingai interpretuoti į ją pateikiamus išorinius duomenis, juos analizuoti ir panaudoti sukaupią medžiagą konkretaus tikslo įgyvendinimui (Mockevičius, 2020, p. 9). Kitur nurodoma, jog dirbtinis intelektas yra, visų pirma, tam tikru lygmeniu intelektualinė mašina – dirbtinių neuronų struktūra – gebanti mokytis ir plačiai, savarankiškai mąstyti (McCarthy, 2007, p. 9). Taigi, DI yra mašina, kuriai siekiama suteikti žmogaus intelektui būdingus bruožus ir veikimo principus, kad pastaroji gebėtų priimti sprendimus ir siūlyti problemų ar uždavinių sprendimo variantus bei pasiekti tokį technologijos lygį, kad skirtumas tarp jos ir žmogaus liktų tik prigimtyje, kadangi DI sukurtas žmogaus ir jo veikimas neįmanomas be žmogiškojo įsitraukimo (Bugys, Fominova, 2024, p. 81 – 82). Vis dėlto, būtent nuo to, koks DI programos variantas naudojamas išradimo kūrimo procese, gali priklausyti patentabilumo kriterijų pritaikymo galimybės ar poreikis taikyti papildomus kriterijus, taip pat dirbtinio intelekto ir žmogaus kūrėjo indėlio į kūrimą apimtis. Atsižvelgiant į paminėta, šiame darbe bus nagrinėjami dirbtinio generatyvinio intelekto, kaip vieno iš dirbtinio intelekto rūšių, įsitraukimo į išradimo kūrimo procesą aspektai.

Mašininis mokymas (angl. *machine learning*) yra vienas iš sudedamųjų dirbtinio generatyvinio intelekto komponentų. Vertinant pagal veikimo technologijas, mašininis mokymas (toliau – MM), kaip vienas iš gausybės algoritmų kuriant dirbtinį intelektą, priskiriamas prie tokių DI sistemų, kurios generuoja rezultatą remiantis jų „duomenų bibliotekoje“ (angl. *data library*) iki tol surinkta medžiaga konkrečia tema (angl. *training data*) (Expert.ai Team, 2022). Pastarasis aspektas yra vienas esminių DI „intelektą“ atskiriančių nuo žmogiškojo intelekto, kadangi dirbtinio intelekto žinios ir gebėjimai priklauso nuo duomenų, kurie buvo patalpinti į konkrečios DI mašinos lustus, kiekio (Expert.ai Team, 2022). Taigi, naudojantis DGI programomis, arba MM pagrindu veikiančiomis sistemomis, išradimo sukūrimo su DI pagalba kelias yra pakankamai aiškus: asmuo norintis pasitelkti dirbtinio intelekto pagalbą sukuriant išradimą privalo, pirmiausia, patalpinti atitinkamą duomenų, susijusių su išradimo techninį pobūdį apibūdinančią informaciją, kiekį į DI duomenų biblioteką, arba pasinaudoti jau sukurta panašaus pobūdžio DGI platforma, ir antra, pateikti šiai tam tikrą nuorodą (angl. *prompt*), kuri nukreiptų ir

suteiktų pradžią DGI darbui bei pagrindą rezultato generavimui. Atitinkamai, gauto rezultato tinkamumas bei išradimui keliamų patentabilumo kriterijų išpildymas turėtų būti įvertintas paties nuorodos davėjo – žmogaus.

Šioje žmogaus ir DI grandyje, atrodytų, žmogus užima kūrybinio subjekto rolę, tuo tarpu DGI tarnauja kaip techninis instrumentas, gebantis analizuoti jam pateiktą, jo duomenų bibliotekoje sukauptą, medžiagą ir pateikti atitinkamą rezultatą, susijusią su naudotojo įrašytos nuorodos turiniu, o žmogui, pateikusiam nuorodą, tenka vertintojo vaidmuo, ar dirbtinio intelekto sugeneruotas rezultatas yra tinkamas, teisingas, atitinkantis tiek subjektyviuosius, tiek objektyviuosius išradimui, sukurtam fizinio asmens, keliamus kriterijus (Dornis, 2020, p. 100 – 105). Nors iki šiol išradimams buvo keliami iš konkrečių teisėkūroje numatytų aspektų susidedantys patentabilumo kriterijai, atsiradus DI ir šio darbo apimtyje analizuojamoms DGI ir MM sistemoms bei įtraukus pastarąsias į išradimų kūrimo procesą, iki šiol nei nūdienos teisėkūroje, nei teismų praktikoje tarptautiniu lygmeniu nebuvo numatyta, kaip turėtų būti vertinama ir kokius kriterijus išpildyti turėtų tokio išradėjo, kaip DGI bei žmogaus sąjunga, kūrinys.

1.2. Pagrindiniai patentabilumo reikalavimai

Intelektinės nuosavybės apsauga ir pirminiai patentabilumo kriterijai buvo nustatyti 1883 m. Paryžiaus konvencijoje dėl pramoninės nuosavybės saugojimo (toliau – Paryžiaus konvencija). Paryžiaus konvencija užėmė esminį vaidmenį tarptautinės intelektinės nuosavybės politikos srityje, kadangi šios tikslas buvo nustatyti bendrą visoms valstybėms narėms galiojančią intelektinės nuosavybės, įskaitant patentų teisės, apsaugos sistemą (Jakutavičius, 2008, p. 77 – 78), pradėjus vystyti pramonei ir globaliems ekonominiams santykiams. Joje buvo nustatyti pagrindiniai nacionalinio intelektinės nuosavybės režimo principai bei prioriteto teisė, kurios pagrindu asmenys padavę, be kita ko, išradimo patento paraišką vienoje iš Sąjungos šalių įgijo teisę naudotis prioriteto teise paraiškai paduoti ir kitose šalyse, laikantis tos šalies nustatytų formalumų bei sąlygų (Paryžiaus konvencija, 1979 m. redakcija, str. 4). Iki šių nuostatų įsigaliojimo išradėjai susidurdavo, be kitų iššūkių, ir su išradimo naujumo kriterijaus išpildymo sunkumais – paskelbus išradimo paraišką vienoje valstybėje, kitose valstybėse vienas iš patentabilumo kriterijų – naujumas, buvo parandamas, kadangi išradimas buvo laikomas žinomu (Jakutavičius, 2008, p. 77 – 78). Paryžiaus konvencijoje nustačius, kad vėlesnis paraiškos padavimas kitoje ES šalyje, nepasibaigus nustatytam prioriteto terminui, negali būti pripažintas negaliojančiu dėl kitos paraiškos padavimo, išradimo paskelbimo arba panaudojimo, egzempliorių pavyzdžių

išleidimo į prekybą, ir šie veiksmai negali būti pagrindu kokiai nors trečiųjų asmenų teisei ar kokiai nors asmeninio valdymo teisei atsirasti (Paryžiaus konvencija, 1979 m. redakcija, str. 4, p. B), toks reguliavimas pirmiausia sudarė prielaidas išradimų patentų apsaugos užtikrinimo tarptautiniu mastu atsiradimui. Tai paskatino šalis nares nustatyti konkrečius patentabilumo reikalavimus ar kitus formalius kriterijus paraiškoms bei suvienodintų išradimų patentabilumui keliamų reikalavimų reglamentavimui. Paryžiaus konvencija sudarė galimybes skatinti sąžiningą konkurenciją išradimų srityje nustačius pagrindinius patento paraiškai galimus kelti kriterijus.

Šiuo pagrindu atsirado ir antrasis patentų teisės srities unifikavimą lėmęs aktas – Pasaulio prekybos organizacijos sutartis dėl intelektinės nuosavybės aspektų, susijusių su prekyba (toliau – TRIPS sutartis). Pastarosios 27 str. numatyti išradimui taikomi patentabilumo reikalavimai, kuriuos išradimas turi išpildyti, kad gautų patentų apsaugą. Atitinkamai, daugumoje TRIPS sutarties šalių narių nacionaliniuose įstatymuose ir teisinėse sistemose šie kriterijai yra vienodi, nusistovėję ir aiškiai suformuoti. LPI 6, 7 bei 8 str. nustatyti trys patentabilumo kriterijai, atitinkamai išplaukiantys ir iš Europos patentų konvencijos (toliau – EPK) ir TRIPS sutarties 27 str., tai išradimo naujumas, kai išradimas nėra žinomas technikos lygiu (EPK 54 str. 1 d.), išradimo lygis, arba kitaip išradimo neakivaizdumas atitinkamos srities specialistui (EPK 56 str.) ir reikalavimas išradimui turėti pramoninį pritaikomumą (EPK 57 str.), kuris pripažįstamas, jeigu išradimą galima pagaminti ir panaudoti pramonės srityje. Visi šie reikalavimai yra kumuliatyvūs (Mizaras, 2012, p. 14 – 15), todėl tik išpildžius visus keliamus kriterijus išradimas gali būti apsaugotas patentu.

Apie šių kriterijų pritaikomumą ir DI ar su jo pagalba sukurtiems išradimams pasisakė ir Europos Parlamentas. Rezoliucijos 13 p. šis nurodė, kad patentinė apsauga suteikiama tik išradimui esant naujam, ne savaimė suprantamam ir apimančiam išradimo veiklą, kartu EP pažymėjo, kad esminiu yra reikalavimas pateikti išsamų pagrindinės išradimo technologijos aprašymą. Būtent šis reikalavimas gali sukelti tam tikrų sunkumų dirbtinio intelekto technologijų atveju. Vis dėlto, aiškinamojoje Rezoliucijos dalyje Parlamentas papildomai nurodė, jog vykstant sparčiai technologijų pažangai skatintinas yra teisėkūros lankstumas, o patentų teisė turėtų būti vertinama atsižvelgiant į dirbtinio intelekto plėtrą. Nors pagal LPI 4 str. 2 d. bei, atitinkamai, EPK 52 str. 2 d., algoritmai, matematiniai nurodymai bei metodai, ir kompiuterių programos negali būti laikomos išradimais, tačiau, kaip pažymėjo Parlamentas Rezoliucijoje, jie gali būti įtraukti į techninį išradimą, kuris vėliau, atitinkamai, gali būti patentuojamas.

Taigi, šiuo metu teisėkūroje nėra nustatytų atskirų patentabilumo kriterijų, kurie būtų taikomi DGI ar jo pagalba sukurtiems išradimams. Atsižvelgiant į tai, toliau bus nagrinėjamas klausimas – ar ir kaip DGI ar jo pagalba sukurtas išradimas galėtų išpildyti aktualius teisėkūroje nustatytus patentabilumo reikalavimus bei kokių potencialių papildomų reikalavimų poreikis atsiranda atsižvelgiant į DGI sukurto išradimo prigimtį ir pobūdį.

1.2.1. Išradimo naujumas

Kaip nustatyta LPI 6 str. ir atitinkamai EPK 54 str. 1 d. bei JAV Patentų akto (toliau – Patentų aktas) 102 str. išradimo naujumas koreliuoja su jo technikos lygio nežinojimu, o tiksliau, išradimas laikomas nauju jei jis nėra žinomas technikos lygmenyje. Tai reiškia, kad iki patentinės paraiškos padavimo datos arba, jei pretenduojama į prioritetą pagal LPI 21 str. (atitinkamai pagal EPK 87 str.), iki prioriteto datos, apie išradimą negali būti paskelbta jokia vieša informacija ar kitokiu būdu paskelbta informacija apie išradimą negali būti žinoma (Mizaras, 2012, p. 15 – 16). Taigi, iš doktrinoje randamų paaiškinimų matyti, kad DGI sukurtas išradimas turėtų būti naujas ta prasme, kad pastarasis būtų sukurtas nesiremiant viešai žinoma ir prieinama informacija.

DGI platformų veikimo principas yra, kaip minėta, paremtas mašininių mokymusi. Pastarasis turi poaibį – gilųjų mokymąsi (angl. *deep learning*). Gilusis mokymasis (toliau – GM) yra procesas kai DI sukuriama dirbtiniai neuronai – algoritmai, veikiantys panašiu kaip žmogaus smegenų neuronai būdu – ieško veikimo modelių, sprendimų ir atsakymų neapdorotoje medžiagoje t.y. duomenų bibliotekoje (Snips Intro to AI, 2016). Tai daugiapakopis tinklas su kelių tipų mazgais, kur vieni analizuoja duomenis ir algoritmų keliu kuria naujus sprendimų modelius, o kiti tikrina naujų rezultatų tinkamumą ir atitiktį buvusiai medžiagai (Yang, Yu, 2020). Tokiu pagrindu dirba didžioji daugumą išpopuliarėjusių DGI platformų, tokiu kaip ChatGPT², Stable Diffusion³ ar kitos panašios programos, kurių veikimas ir generuojamas rezultatas priklauso nuo į DI lustus talpinamų duomenų konkrečia tema (vadinama *training data*) (Hashana, Brundha et al, 2023, p. 1001 – 1005). Taigi, tam kad DGI „išmoktų“ ir gebėtų sukurti išradimą, pastarajam reikalinga pateikti ne tik kitų patentų paraiškų pagrindu suformuotą informaciją kaip pavyzdį

² ChatGPT – kompanijos OpenAI sukurtas DGI pokalbių robotas (internetinė kompiuterinė programa) veikiantis matematinės tikimybių formulės ir mašininio mokymosi pagrindu (Bugys, Fominova, 2024, p. 89).

³ Stable Diffusion – kompanijos “Stability” dirbtinio generatyvinio intelekto platforma, kurios pagrindinis veikimo principas yra nuorodų pagrindu generuoti paveikslėlius. (Bugys, Fominova, 2024, p. 89).

mokymuisi ir algoritmų formavimui, bet ir suteikti prieigą t.y. suformuoti tokią duomenų biblioteką, kuri būtų susijusi su išradimo technologiniu pobūdžiu, o tokios informacijos rinkinio suformavimui neišvengiamai bus pasitelkiama ir viešai prieinamais duomenimis. Atitinkamai, be žmogaus įsitraukimo DGI programa, kaip autonominis vienetas, negabėtų sugeneruoti išradimo prigimtį atitinkantį rezultatą.

Atsižvelgiant į paminėta, iškyla probleminis aspektas dėl DGI kuriamų išradimų naujumo kriterijaus išpildymo. Viena vertus, manytina, kad generuojamas rezultatas, kurio pagrindas yra kitų patentų aprašai ir viešai prieinama informacija, jau iš esmės negali būti laikomas atitinkančiu technikos lygio reikalavimo. Šiuo aspektu tarp patentų apsaugos gynėjų ir technologijų mokslininkų, doktrinos formuotojų atsiradęs diskursas, nagrinėjant klausimą ar DGI generuojami rezultatai yra dirbtinai, atsitiktinumo algoritmų keliu sukurtas naujas produktas ar mokymosi medžiagos – patentų technologinių aprašymų – kopijos. Vis dėlto, pastarasis argumentas gali būti nuginčytas egzistuojančiais išradimais farmacijos ir medicinos srityse (Hattenbach, Glucoft, 2015, p. 47 – 48). Pavyzdžiui, Fizinių ir technologijos mokslų centro skyriaus vadovas, docentas Linas Vilčiauskas tinklalaidėje „DI ID“ nurodė, kad nūdien JAV vaistų administracijos procese yra apie 150 vaistų bandomųjų medžiagų, sukurtų DI pagalba, kurie jau įtraukti į klinikinius bandymus. Šią statistiką patvirtina ir mokslo daktarų Louise C., Druedahl, W., Nicholson Price II, ir kt. atliktas kryžminis tiriamųjų ir patvirtintų vaistų, įtrauktų į pasaulinę mokslinių tyrimų ir vaistų kūrimo duomenų bazę Pharmaprojects. Tyrimo metu nustatyta, kad kuriant 164 tiriamuosius ir 1 jau patvirtintą vaistą buvo panaudotas dirbtinis generatyvinis intelektas, įskaitant MM ir GM sistemas. Autoriai nurodė, kad DI dažniausiu atveju buvo naudojamas tiek vaistų poveikio ląstelės molekuliniams vaizdams analizuoti, tiek gilaus generatyvinio modeliavimo tikslais, skirto virtualioms naujoms molekulėms kurti (Druedahl, Nicholson et al, 2024). Manytina, kad DI naudojimas bei pasiekiami rezultatai farmacijos ir medicinos srityje yra vienas iš pagrindinių argumentų, nuginčijančių nuomones dėl DGI generuojamų rezultatų buvimo patentų technologinių aprašymų kopijomis, kadangi šios kūrė naujus, iki šiol nežinomus ir neišrastus rezultatus, nors programos buvo apmokytos duomenimis apie egzistuojančius farmacinius sprendinius.

Taigi, iš nūdien esančių DI pagalba sukurtų išradimų matyti, kad mašininio ir giliojo mokymosi DGI sistemų neuronų jungtys geba sukurti naujumo kriterijų išpildantį rezultatą. Nors patentų apsaugos gavimo procese pastarasis aspektas neišvengiamai turėtų būti papildomai patikrintas, vis dėlto, manytina, kad DI pajėgus sukurti išradimą, kuris išsiskirtų technologine prigimtini ir būtų laikoma nežinomu technikos lygiu.

1.2.2. Išradimo lygis

Antrasis patentabilumo reikalavimas yra išradimo lygis, arba kitaip vadinamas išradimo neakivaizdumas. Pastarasis kriterijus, kaip ir anksčiau aptartas, yra įtvirtintas tiek Europos Sąjungos teisės aktuose – EPK 56 str. (atitinkamai LPI 7 str.) tiek Patentų akto 103 str. Kaip nustatyta teisės aktuose, išradimo lygis vertinamas pagal tai, ar jis nėra akivaizdus technikos lygmeniu atitinkamos srities specialistams. Taigi, išradimo lygis yra susijęs su objektyvios techninės problemos nežinomu sprendimo būdu (Mizaras, 2012, p. 17).

Svarbu paminėti, kad išradimo neakivaizdumas vertinamas lyginant jau esamas žinias ir egzistuojančias problemas sprendimo galimybes, todėl šis turėtų būti ne technine sprendimo pažanga, o neakivaizdžiu sprendimu, kurio iki ataskaitos taško nebuvo nustatyta (Chikhaoui, Mehar, 2020, p. 5). Kaip minėta, DI geba generuoti hibridinius, didelės duomenų bazės pagrindu paremtus rezultatus. Vertinant DI pagalba sukurtą išradimo neakivaizdumą, reikės nustatyti ne tik tos srities specialisto vertinimą, bet ir identifikuoti naujausią DI technologijų lygį bei įvertinti „vidutinius“ DI pajėgumus sugeneruoti panašų techninį sprendimą (Dornis, 2020, p. 131 – 134). Papildomai pažymėtina, kad išradimo lygio nustatymo pareiga tenka patentą išduodančiai organizacijai, pavyzdžiui, Europos patentų tarnybai. Išradimo neakivaizdumą vertina kvalifikuotas atitinkamos technologijų srities specialistas, taigi žmogus, kuriam dažnu atveju nebus pasiekiami duomenys ir gebėjimai, kuriuos gali išvystyti DGI programos. Atsižvelgiant į aukštą besivystančių DGI sistemų „intelektą“ lygį, ateityje, veikniausiai, sugeneruotas rezultatas galėtų atitikti reikalaujamą išradimo lygio ribą (Bonadio, McDonagh, Dinev, 2021, p. 10 – 12). Pavyzdžiui, IBM įmonės sukurta DI programa Watson 2011 m. nugalėjo televizijos žaidimų šou „Jeopardy!“⁴ (liet. *žioplumas* ar *pavojaus grėsmė*) ilgalaikius laimėtojus (Best, 2013). Watson buvo programuota naudoti loginio išskaičiavimo neuronų struktūras ir atsakymų variantus generavo pagal duomenų bazes, kurias sudarė du milijonai puslapių medicininių duomenų iš 600 tūkst. šaltinių bei atvira prieiga į internetines erdves, kuriose buvo pateiktos, be kita ko, žmonių patirtys žaidžiant minėtą žaidimą, ir generavo hipotetinio pobūdžio atsakymus, kurie buvo sukurti dirbtinai ir visuomenei objektyviai neprieinami (Abbott, 2016, p. 1089).

Naudojant tokio pobūdžio DI sistemą, kvalifikuoto specialisto įvertinimas būtų neįmanomas, kadangi ir duomenys prieinami DGI programai, nebus prieinami vertintojui. Netgi jeigu išradimui sukurti naudoto DGI duomenų biblioteka būtų atvira ir prieinama,

⁴ „Jeopardy!“ – yra JAV televizijos žaidimų šou, kuriame viktorinos formatu dalyviams užduodami įvairaus pobūdžio klausimai (jeopardy.com oficialios svetainės pateikiama apibrėžtis).

kvalifikuotų specialistų grupė nebūtų pajėgi susipažinti su visa DI sistemai pateikta medžiaga dėl jos kiekio. Būtent šis aspektas kels daugiausia iššūkių įtraukus DI į išradimo kūrimo procesą ir siekiant suteikti tokiam išradimui patentą apsaugą. Tokiais atvejais atsirastų būtinybė teisėkūroje nustatyti naują patentabilumo kriterijų arba papildomą atskaitos slenkstį, susijusį su DI sugeneruoto rezultato išradimo lygio nustatymu.

1.2.3. Išradimo pramoninis pritaikomumas

Trečiasis patentabilumo kriterijus numatytas LPI 8 str. bei EPK 57 str. yra išradimo pramoninis pritaikomumas. Pastarasis kriterijus nustatomas įvertinus tai, ar išradimas gali būti pagamintas ir naudojamas bet kokioje pramonės srityje, o pastaroji aiškinama kaip tęstinė, nepriklausoma ir pelno siekianti veikla (Mizaras, 2012, p. 17). Pastebėtina, kad skirtingai nuo ES nustatyto reguliavimo, tokio reikalavimo išradimui nenumato Patentų aktas, vis dėlto, patento išdavimo procese JAV patentų biure, šis aspektas taip pat nagrinėjamas ir pabrėžiamas. Jungtinių Valstijų patentų ir prekių ženklų biuras (toliau – USPTO) gairėse dėl patento apsaugos suteikimo nurodo, kad patentuojamas išradimas turi atitikti keturis kriterijus. Be naujumo ir neakivaizdumo reikalavimų minimi dar du: 1) išradimas turi veikti ir negali būti tik teorinis t.y. turi būti užtikrinta galimybė naudoti išradimą; ir 2) privaloma pateikti aiškų išradimo gamybos ir naudojimo aprašymą (USPTO Patent essentials). Taigi, pastarieji du reikalavimai sutampa su Lietuvoje, ES ir valstybėse narėse nustatytam išradimo pramoninio pritaikomumo kriterijui.

Praktikoje ir doktrinoje pripažįstama, kad DGI, tiek XX a. tik pradėjus vystyti DI technologijoms, tiek ir dabar įvykus intensyviai DI pažangai, yra pilnai pajėgus išpildyti pramoninio pritaikomumo kriterijų. Tai įrodo ir iki šiol patentų apsaugą gavę išradimai, sukurti su DGI pagalba. Pavyzdžiui, viena iš labiausiai žinomų išradimų, autonomiškai sukurtą DGI sistemos, istoriją yra susijusi su kompiuterių mokslininko ir mokslų daktaro Stephen Thaler (toliau – S. Taleris arba Stivenas Taleris), laikomu DI pionieriumi (Dornis, 2020, p. 101) išrasta DI sistema ir jos sukurtais išradimais. Stivenas Taleris 1994 m. sukūrė DGI programą „Creativity Machine“ (toliau – liet. *Kūrybiškumo mašina*), kuri veikė dviejų dirbtinių neuronų struktūrų pagrindu – pirmasis neuronų tinklas generavo išvestis reaguodamas į tinklo jungčių savaiminį stimuliavimą, o antrasis tinklas analizavo išvesties srauto medžiagos tinkamumą, ją koregavo, taip sukurdamas naujas idėjas ir rezultatus (Abbott, 2016, p. 1084 – 1086). Šiandien šis DGI veikimo procesas apibūdinamas, kaip anksčiau minėtas, gilusis mokymasis. Stiveno Talerio Kūrybiškumo mašina sukūrė ne vieną užpatentuotą išradimą, vienas iš jų buvo iki šiol komerciškai gaminamas ir naudojamas

„Oral-B CrossAction“ dantų šepetėlis, kurį Kūrybiškumo mašina sugeneravo po to, kai S. Taleris patalpino į DGI neuronų tinklą (DI lustus) informaciją apie jau esamus dantų šepetėlių dizainus (Plotkin, 2009, p. 52 – 55).

Šiuo aspektu didelę įtaką daro būtent žmogaus indėlis į išradimo kūrimo procesą naudojantis DGI, kadangi nuo pateikiamos nuorodos ir informacijos priklauso DGI rezultato generavimo kryptis. Jeigu DI programai bus suteikiama užklausa dėl sukurto rezultato galimybių įgyvendinti pramonėje, pastarasis galėtų nurodyti netgi potencialius išradimo sukūrimo ir naudojimo pramonėje atvejus, būdus. Kreipiantis dėl patento išradimui išdavimo nėra keliamas reikalavimas įrodyti realų išradimo pritaikomumą faktą, o pakanka nurodyti pritaikymą komercinėje veikloje (Mizaras, 2012, p. 17), todėl, manytina, išradimo pramoninio pritaikomumo kriterijus nėra kertinis ar problemiškas vertinant DGI pagalba sukurto išradimo patentabilumą.

Atsižvelgiant į aukščiau minėta, matyti, kad nūdien galiojantys patentų teisę reguliuojantys teisės aktai nenumato atskirų patentabilumo reikalavimų DI išradimams. Vis dėlto, tai nereiškia, kad vertinant tokio pobūdžio išradimus praktikoje neiškyla probleminių aspektų dėl DI ar su jo pagalba sukurto išradimo atitikimo nusistovėjusiems išradimo naujumo, išradimo lygio ir pramoninio pritaikomumo kriterijams. Atlikus DGI sistemų veikimo analizę bei nagrinėjant praktikoje pateikiamus DI naudojimo išradimų kūrimo procese variantus bei sugeneruotus rezultatus matyti, kad DGI kuriami produktai potencialiai gebėtų atitikti kiekvieną iš tiek ES, atitinkamai ir Lietuvoje, tiek ir JAV patentų teisėje keliamų patentabilumo reikalavimų.

Didžiausias probleminis aspektas iškyla dėl išradimo lygio kriterijaus, kadangi dideli duomenų kiekiai, naudojami DGI programoms mokytis, gali kelti iššūkį patentų biurų ekspertams įvertinti išradimo siūlomo problemos sprendimo neakivaizdumo lygį. Atitinkamai, probleminis aspektas iškyla ir tais atvejais, jeigu DGI sistemų kūrėjai būtų įpareigojami atskleisti ne tik naudojamos medžiagos turinį, bet ir pačios DGI platformos veikimo principus, modelio ypatumus (*plačiau nagrinėjama poskyryje 2.2.2.*). Tokie reikalavimai ne tik apsunkintų pačių DGI sistemų kūrimą, bet ir neigiamai veiktų susidomėjimą DGI naudojimu išradimų kūrimo procese. Toks efektas nėra pageidautinas, kadangi, kaip pažymėjo Europos Parlamentas, DI naudojimas išradimų kūrimo procesuose yra skatintinas, o teisėkūra turėtų būti šiuo požiūriu kuo lankstesnė.

Vis dėlto, neišvengiamas yra ir patentabilumo kriterijų, įskaitant išradimo lygio, turinio persvarstymas ir potencialių naujų reikalavimų, tokių kaip, pavyzdžiui, žmogaus

indėlio apibrėžimo teikiant paraišką, arba duomenų, naudotų DI sistemai mokytis, sisteminis pateikimas, nustatymas.

2. AUTORYSTĖS IR NUOSAVYBĖS KLAUSIMAI DIRBTINIO INTELEKTO SUKURTŲ IŠRADIMŲ ATVEJU

Dirbtinio generatyvinio intelekto gebėjimas kurti originalų turinį naudojant duomenis iš žmogaus sukurtų šaltinių iškėlė etinių ir teisinių klausimų, susijusių su žmogaus teisių bei intelektinės nuosavybės teisių apsauga ir įgyvendinimu. Nūdien galiojančiame intelektinės nuosavybės teisės apsaugos reglamentavime iki šiol nėra numatytas DI ir žmogaus, kaip bendraautorių išradimo kūrimo procese, institutas. Probleminiai klausimai kyla ir dėl DGI programų skaidrumo ir atskaitomybės. Populiariausi DGI platformų, tokiu kaip ChatGPT, Gemini⁵, MidJourneyAI⁶ ir kt., valdytojai dažnu atveju neatskleidžia programų mokymo proceso, kas laikoma bendrovių komercine paslaptimi, ar DGI mokymui naudojamos medžiagos ir informacijos, o tai kelia iššūkį tinkamai žmonių kūrybiškumo, autorystės ir turinio nuosavybės teisių apsaugai (Al-Busaidi, Roman et al, 2024, p. 2). Neaiškūs yra ir algoritmų konfigūracijų etapai bei jų pajėgumas užkirsti kelią neteisėtai gautos informacijos paskleidimui visuomenei, vartotojų rinkai. Šio probleminio aspekto DI revoliucijos eroje aktualumą pagrindžia ir ES priimtas Dirbtinio intelekto aktas. Pastarajame numatyta pareiga bendrosios paskirties DI modelių kūrėjams (valdytojams) parengti ir viešai paskelbti DI sistemos mokymui naudojamos medžiagos santrauką, kuri, siekiant apsaugoti komercines paslaptis ir konfidencialią informaciją, turi būti išsamiai formaliąją prasme iš esmės (Dirbtinio intelekto akto p. 107 – 108). Tokiu būdu siekta apsaugoti DI mokymui naudojamos medžiagos autorių intelektinės nuosavybės teises.

Vis dėlto, toks reikalavimas nors iš dalies išsprendžia autorių teisių ir gretutinių teisių bei patentų savininkų teisių apsaugos galimybes, iki šiol tarptautiniuose teisės aktuose nėra numatytas su DI pagalba sukurto rezultato autorystės nustatymo reguliavimas nei išspręsti sukurto rezultato nuosavybės bei turtinių teisių įgyvendinimo aspektai. Šios aplinkybės suponuoja, kad teisėkūra susiduria su dviylpe užduotimi – viena vertus, įstatymų leidėją saisto pareiga veikti visuomenės labui ir užtikrinti žmonių teisių įgyvendinimą bei pilnavertę jų apsaugą, antra vertus, būtina sudaryti galimybes technologijų vystymuisi ir laikytis lanksčios teisėkūros principo, siekiant neužkirsti kelio DI progresavimui, pramoninės rinkos plėtrai ir techninei pažangai. Vienas iš būdų pasiekti pusiausvyrą tarp

⁵ Gemini – kompanijos Google sukurtas pokalbių robotas (internetinė kompiuterinė programa), veikiantis didžiųjų kalbos modelių (angl. *Large language models*) pagrindu, gebantis suprasti kalbą, garsą, kodavimą ir vaizdo įrašus.

⁶ MidJourney – kompanijos MidJourney sukurtas programinės įrangos įrankis, kuriame dirbtinis generatyvinis intelektas, veikiantis mašininio mokymosi pagrindu, analizuodamas naudotojų tekstinę nuorodą sugeneruoja vaizdus ar paveikslėlius (Bugys, Fominova, 2024, p. 90).

šių interesų, tai orientavimasis į intelektinės nuosavybės teisių apsaugą analizuojant žmogaus kūrejo ir DI kūrejo bendradarbiavimo procesą. Nepaisant to, kad, kol kas, tokio pobūdžio reguliavimas, kai žmogus ir DI laikomi bendraautoriais ir pilnaverčiais intelektinės nuosavybės teisių subjektais, nėra nustatytas, vis dėlto, teisėkūros pažanga bei didėjantis doktrinos formuotojų ir mokslinių tyrimų, apžvelgiančių minėtas permainų formas ir intelektinės nuosavybės teisių užtikrinimo galimybes, kiekis rodo, kad artimoje ateityje jurisprudencija keisis.

Kartu su DI pažanga, visame pasaulyje kinta ir intelektinės nuosavybės teisių samprata, atspindėdama ir besikeičiančius socialinius visuomenės ir ekonominius verslo srities poreikius. Šio proceso rodiklis galėtų būti autorių teisių apsaugos taisyklių pokyčiai atsiradus skaitmeninėms technologijoms. Pavyzdžiui JAV iki skaitmeninių technologijų atsiradimo autorių teisių apsauga buvo taikoma tik spausdintiems kūriniams, bet laikui bėgant autorių teisių apsauga išsiplėtė ir apėmė skaitmenines kūrinių laikmenas (Adams, 2023, p. 53 – 54), o 2023 m. Jungtinių Amerikos Valstijų autorių teisių apsaugos tarnyba pirmą kartą suteikė ribotą autorių teisių apsaugą autorės Kris Kashtanova sukurtam su DGI pagalba kūriniui, grafiniam romanui „Zarya of the Dawn“ (liet. Aušros Zarja) (Bugys, Fominova, 2024, p. 90). Atitinkamai, manytina, kad ir patentų teisės srityje laikas tokiam teisių išplėtimui taip pat ateis, o jeigu jau nūdien yra suteikiama patentinė apsauga DI sukurtiems išradimams, probleminiu aspektu išlieka teisių subjekto ir turėtojo nustatymas.

Dar 2019 m. Pasaulinė intelektinės nuosavybės organizacija (angl. *World Intellectual Property Organization*, toliau – PINO) surengė pirmąją viešą diskusiją dėl dirbtinio intelekto ir intelektinės nuosavybės sąveikos. PINO pripažino, kad DI technologija turi didelį socialinį ir ekonominį potencialą, ir kvietė visuomenę pateikti nuomones pastaruoju aspektu, kurios padėtų suformuluoti probleminius klausimus, su kuriais galėtų susidurti intelektinės nuosavybės politikos formuotojai. Konsultacijos etape buvo pateikta virš 250 paraiškų iš 44 pasaulio šalių, kuriose buvo iškelti, be kita ko, ir patentų teisės ir DI kooperavimo klausimai (WIPO Revised issue paper..., 2020). ES Jungtinis tyrimų centras (toliau – JTC) – Komisijos mokslo ir žinių tarnyba – taip pat 2021 m. paskelbė intelektinės nuosavybės ir dirbtinio intelekto sąveikos literatūros apžvalgą (Portela, Shamuilia, Anderberg, 2021), kurioje nurodė įvairias teisinio reglamentavimo spragas šioje srityje bei apibrėžė kryptis, kuriose reikalinga užtikrinti teisinį tikrumą (Bonadio, McDonagh, Dinev, 2021, p. 2).

Pastarieji tarptautinių ir ES organizacijų veiksmai rodo, jog vis dar nėra vienareikšmiškai atsakyta į klausimus, susijusius su intelektinės nuosavybės teisės ir DI kolizija. Nūdien galiojančiuose intelektinės nuosavybės reguliaciniuose aktuose nustatyta,

kad pagrindinis patentų apsaugos aspektas yra, be kita ko, išradimo kūrėjo – patentų savininko išimtinė teisė naudoti išradimą bei drausti kitiems asmenims gaminti, parduoti ar kitaip naudoti išradimą ar jo elementus be jo sutikimo (LPI 35 str.), bei patentų suteikiamos turtinės teisės. Papildomai, LPI 38 str. numatyta, kad pastarųjų teisių apsaugos apimtis priklauso nuo paties išradimo apibrėžties. Taigi, toliau bus aptariama, kaip šiuo metu minėtų teisių įgyvendinimas siejamas išimtinai su savininko – kaip žmogaus kūrėjo, išradimo nuosavybės ir autorystės kriterijais, o DI nėra minimas nei kaip galimas teisių subjektas, nei numatytas kaip potencialus bendraautorius išradimo kūrimo procese. Papildomai, atsižvelgiant į patentų apsaugos instituto esminę paskirtį apginti patentų savininko interesus bei atliepti visuomeninį interesą skatinti išradimų kūrimą, kituose šios darbo dalies poskyriuose bus analizuojami ir vertinami DI programų valdytojų bei išradimo kūrėjo, kaip DI programos naudotojo, santykių reguliavimo atvejai bei iš šio bendradarbiavimo kylantys nuosavybės ir išradimo autorystės probleminiai aspektai, kurie nūdien teisėkūroje nagrinėjami paviršutiniškai.

2.1. Dirbtinis intelektas kaip teisių į išradimą subjektas

Dabartiniame teisės aktų lygmenyje numatytas tik vienas galimas išradimo ir jo patentų teisės subjektas – žmogus. Kalbant apie patentų teisių apsaugą, teisės doktrinoje išskiriamos trys subjektų teisių kategorijos – tai teisė į išradimą ir jo patentą, teisė teikti patentinę paraišką bei paties patentų savininko teisės (Mizaras, 2012, p. 17 – 19). Šiame skyriuje bus apsiribojama pirmos kategorijos teisių analize bei siekiama apibrėžti koks subjektas turi ar galėtų turėti teises į dirbtinio intelekto išradimą ir jo patentą. LPI 10 str. 1 d. bei EPK 60 str. numato, kad teisė gauti patentą priklauso išradėjui, jo teisių perėmėjui arba darbdaviui, jeigu išradimas sukurtas tarnybos (darbo) metu. Papildomai, kaip jau minėta, išradėju pagal Lietuvoje nustatytą reguliavimą laikomas tik fizinis asmuo. Panaši teisių į išradimą bei patentų subjekto samprata pateikta ir JAV patentų teisės nuostatose. JAV Patentų akto 101 str. numatyta taisyklė, kurioje tiesiogiai neįvardijama, kad išradėju gali būti tik fizinis asmuo, o nurodoma, kad „kiekvienas išradęs ar atradęs bet kokią naują ir naudingą procesą <...> gali gauti jį patentą <...>“ (angl. „Whoever invents or discovers any new and useful process <...>, may obtain a patent therefor<...>.“). Vertinant pastarąją nuostatą per lingvistinę prizmę atrodytų, kad JAV įstatymų leidėjas neužkerta kelio pripažinti patentą išradimui sukurtam ne fizinio asmens, o, pavyzdžiui, dirbtinio intelekto. Vis dėlto, sisteminė tolesnių Patentų akto straipsnių analizė panaikina tokių interpretacijų galimybes, kadangi jau 102 str., kuriame numatyti išradimui keliami patentabilumo

kriterijai bei išimtys, nustatyta, kad tik „asmuo“ turi teisę į patentą. Papildomai, Patentų akto 100 str. iki 2011 m. nenumatė sąvokos „išradėjas“, o po skyriaus pakeitimo 2011 m. rugsėjo 16 d. 100 str. papildytas punktu (f), kuriame buvo nustatyta, kad terminas „išradėjas“, tai asmuo (angl. *individual*), o jei tai bendras išradimas, visi asmenys kartu, kurie išrado arba atrado išradimo objektą. Tokį aiškinimą pateikė ir Jungtinių Amerikos Valstijų Virdžinijos rytinės apygardos teismas bei Jungtinių Amerikos Valstijų federalinės apygardos apeliacinis teismas (angl. *Federal Circuit*) byloje Thaler prieš Vidal (*plačiau aptariama 3.2.2 poskyryje*), pažymėdamas, kad remiantis JAV Aukščiausiojo Teismo precedentu (*Univ. of Utah v. Max-Planck-Gesellschaft zur Forderung der Wissenschaften E.V.*, 734 F.3d 1315, 1323 (Fed. Cir. 2013)), įstatymuose vartojamas žodis „asmuo“ (angl. *individual*) reiškia žmogų, fizinį asmenį (Jungtinių Amerikos Valstijų federalinės apygardos apeliacinis teismas, sprendimas 43 F.4th 1207 (Fed. Cir. 2022), *Thaler v. Vidal*, skyrius B). Taigi, atsižvelgiant į nurodytą reguliavimą, iki šiol patentų teisėje yra numatytas privalomas žmogiškojo įsitraukimo reikalavimas, o tiksliau, išradėju patentų teisės prasme gali būti tik žmogus, todėl pagal galiojančias teisinės nuostatas, išradimai „be kūrėjo“ negalėtų išpildyti išradimui keliamų patentabilumo kriterijų, kadangi neatitiktų ir subjektiškumo.

Vis dėlto, klausimas dėl žmogiškojo kūrėjo „pakeitimo“ dirbtiniu galimybių plūduriuoja jau kurį laiką tiek inovacijų pasaulyje, tiek patentų teisės reglamentavime ir tam įrodymas yra naujai atsirandančių reguliavimų gausa tiek Europos Sąjungos teisės plotmėse, tiek ir tarptautiniu mastu kitose pasaulio jurisdikcijose. Tai patvirtina ir gausėjanti teismų praktika bei priimami precedentiniai sprendimai suteikti patentų apsaugą išradimams sukurtiems su DGI pagalba. Populiarėjant DGI sistemoms, manytina, kad pastarosios taps neatimama ekonominių ir socialinių sričių dalimi, o visuomenėje taps priimtinas DI platformų naudojimas sprendžiant kasdienius buitinius klausimus, jų įtraukimas į mokymosi bei kūrybinius, be kita ko, ir išradimų atradimo procesus. Daugėjant panašaus pobūdžio patentinių paraiškų skaičiui, atsiras būtinybė apibrėžti teisės taisykles ir nustatyti, ar yra pagrįsta, esant aplinkybėms, kai DGI sukurtas išradimas atitiktų visus išradimo patentabilumui keliamus kriterijus, nesuteikti patento apsaugos tokiam išradimui išimtinai dėl to, kad pastarasis nėra sukurtas žmogaus.

Atsakymas į klausimą, ar dirbtinis intelektas gali būti (ar tapti) autonominiu išradėju nėra vienareikšmis, tačiau, pažymėtina, kad išlieka DI kaip intelektualaus įrankio išradimų kūrimo procese potencialas. DI, nors sukurtas pačių žmonių, ilgainiui taps pilnaverčiu žmogaus partneriu kūrybiniame procese, o DI taikomosios programos bus naudojamos siekiant išplėsti žmogaus išradėjo akiratį, žinias susijusias su ankstesniu konkretais

išradimo technikos lygiu ar su techninių problemų sprendimu apskritai (Dornis, 2020, p. 103 – 104). Išradimo kūrimo procese DGI suteiktų galimybes išplėsti kūrėjo atmintį ir žinias, jų pasiekiamumą, padidintų medžiagos apdorojimo ir analizės spartą, taip pagerinant ir tobulinant išradimo kūrimo etapą, ir esmingai prisidedant prie žmogaus darbo. Tokiais atvejais, kai DI atlieka ne paprasto, o intelektualaus įrankio vaidmenį išradimo kūrimo procese, manytina, turėtume kalbėti apie hibridinį žmogaus ir AI išradėją (Dornis, 2020, p. 105).

Taigi, kaip buvo išgryninta, DI negalėtų būti teisių į jo sukurtą išradimą subjektas pirmiausia dėl to, kad DGI sistema nėra žmogus, o toks reikalavimas, kaip minėta, keliamas nūdien galiojančiuose teisės aktuose. Tačiau nagrinėtinas ir kitas subjektiškumo neišpildymo aspektas – DGI negalėtų būti teisių į jo sukurtą išradimą turėtojas, kadangi negebėtų įgyvendinti ir apginti savarankiškai savo teisių esant jų pažeidimams. Patentų teisių apsaugos paskirtis – skatinti kūrėjus ir išradėjus, suteikiant išimtinės teisės į jų intelektinės veiklos rezultatus draudžiant kitiems naudotis išradėjų intelektinės nuosavybės objektai be leidimo ir be apmokėjimo (Ravid, Liu, 2018, p. 2238). Tokia teisių apimtis suponuoja, kad patentų savininkai gali atitinkamai ginti savo teises, kreiptis į teismą su prašymu įpareigoti nutraukti neteisėtus veiksmus ar drausti atlikti veiksmus (LPI 52 str.). Kadangi teisė ar galimybė kreiptis į teismą dėl pažeistų teisių gynimo nėra numatyta dirbtinio intelekto sistemoms, šios negalėtų įgyvendinti ir teisių į intelektinę nuosavybę, atitinkamai, negalėtų būti patentu suteikiamų teisių subjektais. Visgi, DGI sistemos gali būti multifunkcinės, sukurtos, kad išrastų naują originalų problemos techninį sprendimą, todėl, manytina, DGI potencialiai gali būti „išmokytas“ papildomai ir prižiūrėti savo išradimo neteisėtą naudojimą, kiek tai jam pasiekama, pavyzdžiui, internetinėse erdvėse. Aptikęs pažeidimą apie jį pranešti savo valdytojui arba automatiškai kreiptis dėl savo teisių pažeidimo į patį pažeidėją. Esant tokioms aplinkybėms, jeigu panašaus pobūdžio DI veikimas būtų sukurtas, kas, veikiausiai, bus žinoma tik ateityje, tai potencialiai reikštų, kad DGI gebėtų pats įgyvendinti savo intelektinės nuosavybės teisių, jei tokios būtų jam suteiktos ir pripažintos, ginimą.

Tai reikštų, jog vienintele kliūtimi DI tapti patentų teisių subjektu būtų įstatymų numatomas žmogiškojo išradėjo kriterijaus neišpildymas. Vis dėlto, dabartinės DGI sistemos reikalauja bent minimalaus žmogaus įsitraukimo – atitinkamos nuorodos įvedimo, generavimo krypties nustatymo, kad DGI būtų pradėtas kūrybinis procesas. Jau dėl šios priežasties DI, vertinant nūdien sukurtas jo versijas ir jų veikimo būdus, negalėtų būti autonomišku kūrėju ir, atitinkamai, savarankišku intelektinės nuosavybės teisių subjektu, tačiau neatmestinas yra žmogaus ir DGI bendradarbiavimo variantas.

2.2. Žmogaus ir dirbtinio intelekto bendradarbiavimas – žmogaus įnašo į dirbtinio intelekto išradimo kūrimą analizė

Kaip jau buvo aptarta, teisėkūroje nenumatyta galimybė DI sistemai būti pripažintai išradėju, todėl išradimo, sukurto žmogaus su DGI pagalba, autorystės klausimas išlieka probleminiu ir vis dar neatsakytu. Tam, kad suprastume pastarojo aspekto problemiškumą, pirmiausia, būtina apibrėžti sąvokų „išradėjas“ ir „autorius“ skirtumą patentų kūrimo su DGI programa kontekste. Išradimo autorystės nustatymo kriterijus išskylą būtent patentų paraiškos pateikimo etape. Patentų registravimo Lietuvoje eigą reglamentuoja LPĮ bei 1998 m. gruodžio 2 d. Patentinių paraiškų padavimo, ekspertizės ir patentų išdavimo taisyklės IR/01/98 (toliau – Patentų išdavimo taisyklės) (Mizaras, 2012, p. 20 – 21). Patentų išdavimo taisyklių 16 taisyklės g) punktas bei LPĮ 15 str. 1 d. 6 p. numato, kad Patentų paraišką sudaro, be kita ko, pareiškimas dėl išradimo autorystės. Taigi, įstatymas numato būtiną išradimo autoriaus nurodymą. Sąvoka „autorius“ lietuvių kalbos žodyne apibrėžiama kaip „literatūros, mokslo, meno, išradimo ar projekto kūrėjas“ (lietuviuzodynas.lt, *Autorius (lot. auctor)*). Nors atrodytų, kad autoriaus ir išradėjo sąvokos pagal apibrėžimą susitapatina, tačiau matyti, jos įstatyme numatytas būtinasis išradimo kūrėjo autorystės nustatymas. Manytina, jog sankirta pasireiškia tame, kad netgi atvejais, kai išradimas sukuriamas ne asmens, o DGI programos veikimo procese, tačiau būtent dėl pirminio žmogiškojo indėlio atsiranda išradimo idėja, angliškai vadinama „*spark of genius*“ (liet. *genialumo kibirkštis*), dėl kurios ir priskiriama išradimo autorystė.

JAV Patentų ir prekių ženklų biuro Prekybos departamentas (angl. United States Patent and Trademark Office, toliau – USPTO) taip pat išleido gaires dėl išradimų sukurtų su DI pagalba (*plačiau aptariamos 3.2.1. poskyryje*). Šiose, be kita ko, USPTO pasisakė ir dėl žmogaus ir DI bendraautorystės negalimumo. Gairių III skyriuje buvo nurodyta, kad nors DI ar kiti ne fiziniai asmenys negali būti nurodyti kaip išradėjai (tiksliau autoriai) patentinėse paraiškose, tačiau tokių sistemų naudojimas išradimo kūrimo procese neužkerta kelio fiziniams asmenims būti pripažintiems išradėjais. Vis dėlto, USPTO papildomai pažymėjo, kad ši galimybė suteikiama tik tokiais atvejais, jei žmogus esmingai prisidėjo prie išradimo kūrimo proceso. Taigi, autorystės aspektas yra vienas iš esminių vertinant patentų apsaugos suteikimo išradimui galimybes ir nors laikomasi tvirtos pozicijos, kad DI negali būti laikomas nei pilnaverčiu kūrėju nei išradimo bendraautoriumi su žmogumi, išskyla kūrybinio indėlio vertinamasis veiksnys.

Nagrinėjant DGI reikšmingo įsitraukimo į išradimo kūrimo procesą aspektą susiduriama su dvejopo pobūdžio situacijomis. Pirma, kai kompiuteris prisideda kaip įrankis žmogui įgyvendinti tam tikrus techninius išradimo kūrimo procesus, tokius kaip, pavyzdžiui, skaičiavimų atlikimas, medžiagos filtravimas ar rūšiavimas ir pan. Tokiu atveju DGI veikniausiai negalėtų būti pripažintas esmingai prisidėjusiu prie išradimo subjektu. Vis dėlto, DGI nėra kompiuteris. Nors iki šiol tiek jurisprudencijoje, tiek technologijų mokslo doktrinoje pateikiama daug skirtingų DI apibrėžimų ir, kol kas, nėra sutarta dėl vienos konkrečios sampratos (Dignum, 2019, p. 8 – 11), paprastai, DI suvokiamas kaip konkreti kompiuterių programų rūšis, sistema ar mašina (Cambridge Dictionary, meaning of artificial intelligence), kuri neapsiriboja tik užduotimis, kurias atlikti yra specialiai suprogramuota, o geba sukurti iš anksto į sistemą neįrašytus rezultatus, adaptuotis prie besikeičiančių užduoties sąlygų, tarsi kūrybiškai įkūnydama žmogaus vaidmenį – taip pripažįstamas ir jos autonomiškumas (Chagal – Feferkorn, 2019, p. 73 – 74). Dirbtinio intelekto subjektiškumo elementas nagrinėtas ir 2017 m. vasario 16 d. Europos Parlamento rezoliucijoje su rekomendacijomis Komisijai dėl robotikai taikomų civilinės teisės nuostatų. Šioje buvo, be kita ko, pažymėta, jog robotai, kaip atitinkama dirbtinio intelekto rūšis, įgauna tam tikrų autonominių ir kognityvinių savybių, kas vis labiau paverčia juos subjektais, o kuo robotai tampa autonomiškesni, tuo mažiau juos galima laikyti paprastais įtaisais kitų subjektų, pavyzdžiui, jų naudotojų ar gamintojų, rankose (2017 m. vasario 16 d. Europos Parlamento rezoliucijos su rekomendacijomis..., p. Z – AB). Taigi, kai DGI mašina prisideda prie išradimo koncepcijos sukūrimo, kai pati programa naudoja jai pateiktą medžiagą kaip įrankį naujo, originalaus kūrinio išradimui, esant tokioms aplinkybėms, atsižvelgiant į įstatyme nustatytas išradėjo apibrėžtis, vertinant pastarąjį pagal jo indėlį į išradimo kūrimą, DGI atitiktų autoriaus sampratą. Iš kitos perspektyvos, klausimas kyla ir dėl žmogaus pripažinimo išradimo autoriumi, kai pastarasis tik pateikia nuorodą DGI sistemai, apibrėždamas tik reikalavimą sukurti „išradimą“, kuris dar nebuvo sukurtas, išrastas, ir paprasčiausiai nurodo informaciją apie egzistuojančius išradimus bei jų efektyvumą, o DGI sukuria patentabilumo kriterijus išpildantį išradimą. Ar toks asmens įnašas turėtų būti laikomas kaip pakankamas, kad pripažinti jį pilnaverčiu išradimo autoriumi, jeigu faktiškai kūrybinis procesas buvo vykdomas išimtinai DGI platformos, teisėkūroje vertinama per reikšmingo prisidėjimo prizmę.

USPTO gairių IV dalyje nurodyti reikšmingo prisidėjimo (angl. *significant contribution*) prie išradimo kūrimo vertinimo kriterijai esant jungtiniam išradimui (angl. *joint invention*) t.y. kai išradimą sukūrė daugiau nei vienas išradėjas. USPTO nurodė, kad JAV teismų praktikoje vertinant kiekvieno iš bendraautorių indėlį kuriant konkretų

išradimą buvo atsižvelgiama į tris aspektus. Pirmiausia, vertinama ar kiekvienas iš bendraautorių esmingai prisidėjo prie išradimo sampratos arba praktinio pritaikymo, antra, ar kiekvienas įnešė tokį indėlį į deklaruojamą išradimą, kuris, palyginus su visa išradimo apimtimi, būtų vertinamas kaip reikšmingas, ir trečia, ar bendraautorius prisidėjo daugiau nei tik paaiškindamas gerai pažįstamas sąvokas ar egzistuojantį technikos lygį. Jeigu žmogaus ir DGI bendradarbiavimo atvejus, kai DGI atlieka pagrindinį išradimo techninio ir funkcinio apibrėžimo darbą bei nurodo galimus praktinius išradimo pritaikymo būdus, o žmogus tik pateikia jau žinomą ir jam prieinamą informaciją apie esančius išradimus, vertintume per aukščiau nurodytus kriterijus, tai būtų žmogus neatitiktų išradimo autoriui keliamų kriterijų, o DGI, veikiausiai, pagal apibrėžtą patenkintų visus. Tokiu atveju, turėtų būti iškeliamas reikalavimas, kad išradėjas būtų suformavęs konkrečią ir išbaigtą veikiančio išradimo idėją, kad būtų galima teigti, jog išradimas buvo apskritai sukurtas (Abbott, 2016, p. 1095). Taigi, iškyla poreikis nustatyti papildomą išradėjo indėlio į išradimo sukūrimo procesą vertinimo slenkstį, kad šis būtų pripažintas išradimo autoriumi bei apibrėžti, koks DI įsitraukimo lygis potencialiai galėtų būti vertinamas kaip per didelis, kad patentų apsauga išradimui, sukurtam žmogaus ir DGI sistemos, nebūtų suteikta.

2.2.1. Dirbtinio intelekto sistemų valdytojų ir vartotojų teisės į dirbtinio intelekto sukurtus išradimus

Nuosavybės į DGI ar jo pagalba sukurtą išradimą iškyla atvejais, kai naudojamos DGI platformos savininkas yra ne pats išradėjas, o tretieji asmenys. Kai DGI sistema sukuriamą paties išradėjo, ir naudojama kaip tam tikro lygio įrankis ar pagalbininkas kūrimo procese, nuosavybės klausimas gali būti probleminis tik įvertinus sistemos mokymui naudojamą kitų autorių medžiagą bei jos teisėtumą (*plačiau aptariama 2.2.2. poskyryje*). Todėl esant aplinkybėms, kai DI sistema pirmiausia sukuriamą kaip programinę įrangą, o jos programuotojas, nebent sukurta tarnybos metu, yra pastarosios autorius ir teisių savininkas, nagrinėtinas DGI programos naudotojo – išradėjo, ir valdytojo ar savininko santykis per nuosavybės į DGI sukurtą rezultatą prizmę. Problemos išaiškinimo tikslais toliau bus nagrinėjamos populiariausios nūdien egzistuojančios ir visuomenei prieinamos DGI sistemos, kurios, nors ir nesukurtos specifiskai išradimų kūrimui, kaip jau buvo išaiškinta poskyryje 2.2., geba būti įtrauktos į tokio pobūdžio procesą bei kurių valdytojai programų privatumo politikoje ir naudojimosi taisyklėse yra numatę nuosavybės teisės klausimui aktualias sąlygas.

Programuotojai, kuriantys DGI programinės įrangos algoritmus, nebūtinai siekia galutinio sistemos potencialiai sukuriama tikslo. Dauguma pačių DGI sistemų valdytojų programų naudojimosi taisyklėse ar privatumo politikoje numato ir atsakomybės našą dėl pateikiamų nuorodų į DGI neteisėtumo bei nustato, kam atitenka nuosavybės teisės į platformos sugeneruotą rezultatą (Bugys, Fominova, 2024, p. 88 – 89). Pavyzdžiui, vienu iš populiariausių DGI platformų ChatGPT ar Claude AI⁷ valdytojų – kompanijos OpenAI ir Anthropic – savo visų sukurtų DGI programų naudojimosi taisyklėse tiesiogiai nurodo, kad visos teisės, įskaitant nuosavybės, į sukurtą produktą atitenka būtent vartotojui. Vartotojas, prisijungdamas prie bet kurios DI platformos pirmiausia sudaro sutartį – patvirtina, kad sutinka su valdytojos taikoma privatumo politika bei programos naudojimosi taisyklėmis, o pastarosiose, kaip, pavyzdžiui, minėtose programose, valdytojai tiesiogiai pareiškia, kad „šiuo dokumentu jums perleidžiame visas savo teises, nuosavybės teises ir interesus, jei tokių yra, į Išvestį⁸“ (OpenAI, Terms of Use, 2024, ir Anthropic, Consumer Terms of Service, 2025).

Kitais atvejais, DGI programų valdytojai pasirenka kitokią politiką, ir naudojimosi taisyklėse nustato, jog intelektinės nuosavybės teises priskiria sau. Pavyzdžiui, kompanijos Telecom Business Solutions, Inc. DI svetainėje AI PRO⁹ pateikiamose taisyklėse ir sąlygose dėl intelektinės nuosavybės teisių nustatyta, kad visa svetainėje pateikiama medžiaga, įskaitant vartotojų sukurtas priemones generuojant, ir intelektinės nuosavybės teisės į tokius kūrinius priklauso svetainės valdytojui. Taisyklėse teigiama, kad visos teisės susijusios su svetainėje naudojamu ar generuojamu turiniu yra licencijuotos ir saugomos pagal JAV ir užsienio valstybių įstatymus. Vis dėlto, manytina, kad toks šios svetainės valdytojų pareiškimas yra klaidingas, labiausiai dėl to, kad šiuo metu, kaip buvo aptarta, nėra nustatytas reguliavimas su galima DGI sistemos sukurtų priemonių, išradimų apsauga.

Taigi, matyti, kad nūdien egzistuojančių DGI platformų valdytojai renkasi skirtingas, sau patogias nuostatas, susijusias su intelektinės nuosavybės į DGI sukurtą rezultatą teisėmis. Vienais atvejais iš anksto atsisako ir nepretenduoja į sugeneruotų produktų ir potencialiai sukuriamų išradimų nuosavybės teises, o kitais atvejais nustato vartotojams nepalankias sąlygas ir apriboja galimybes būti pripažintiems teisių turėtojais į pagal įvestą nuorodą DI sugeneruotą rezultatą. Vis dėlto, teisinėje erdvėje šis klausimas iki šiol nėra tiesiogiai sureguliuotas, taip pat ir tais atvejais, kai nei nuorodą įvedusiam asmeniui, nei

⁷ Claude AI – tai kompanijos Anthropic sukurtas yra generatyvinis dirbtinio intelekto pokalbių robotas ir didelių kalbos modelių (LLM) sistema (IBM, *What is Claude AI*, 2024).

⁸ Sąvoka „Išvestis“ naudojama kaip sinonimas DGI sugeneruotam rezultatui pagal vartotojo pateiktą nuorodą.

⁹ AI Pro.org – tai kompanijos Telecom Business Solutions, Inc. valdoma DI išteklių svetainė, siūlanti įvairios paskirties DGI sistemas, įskaitant paveikslėlių generavimą, informacijos paieškos sistemas, namų apdailos dizaino generavimo sistemas ir kt.

pačiai DGI platformai nei jos valdytojui negali būti suteikiamos sukurto išradimo patento teisės, kadangi pastarieji neatitiktų „išradėjui“ keliamų kriterijų, ir nei vienas iš šių dalyvių pagal dabartinę teisinę apibrėžtį nebūtų laikomas išradėju kuriant išradimą su DGI pagalba (Yanisky Ravid, Liu, 2018, p. 2236 – 2239).

Nors DGI programų valdytojų indėlis į išradimą, veikiausiai, būtų ir taip laikomas per menkas, kad pastaruosius pripažinti išradėjais ar esmingai prisidėjusiais prie išradimo kūrimo, nebent šie galėtų įrodyti, kad pateikę ir sukūrę dideles DGI mokymosi medžiagas ir duomenų bibliotekas pakankamai ir tiesiogiai prisidėjo prie galutinio rezultato. Šiuo aspektu papildomai iškyla ir teisiniai, dažnai skirtingi priklausomai nuo jurisprudencijos, reguliavimo aspektai. EPK 58 str. numatyta, kad Europos patento paraišką gali paduoti tiek fiziniai tiek ir juridiniai asmenys, taip pat institucijos prilyginamos juridiniams asmenims. Atitinkamai, manytina, kad toks reglamentavimas potencialiai suteikia teisę ir DI sistemų valdytojams kreiptis dėl jų valdomos DGI programos sukurtam išradimui patentų apsaugą gauti. Tuo tarpu, JAV patentų teisėje visai nenumatyta galimybė juridiniams asmenims kreiptis dėl patento jų išradimui išdavimo. Patentų akto 111 str. nustatyta taisyklė, kad paraišką turi teisę pateikti tik pats išradėjas arba asmuo, kuriam išradėjo patikėta pateikti paraišką. USPTO gairėse dėl patentų esminių elementų nurodo, kad aiškinant Patentų akto 118 str. kuris numato galimybę pateikti paraišką išradėjo patikėtiems asmenims, turėtų būti aiškinama kaip teisė ir juridiniam asmeniui, pavyzdžiui, bendrovei kreiptis dėl patentų apsaugos gavimo išradimui, bet tokia galimybė suteikiama tik tais atvejais, kai kompanija yra paskirta konkretaus fizinio asmens – išradėjo (USPTO, 2025, *Patent essentials*). Taigi, JAV DI programų valdytojai netgi norėdami, negalėtų kreiptis dėl patento apsaugos išradimui, sukurtam vartotojo su jų DGI platforma, išdavimo.

Viena vertus, DI valdytojų ir operatorių vaidmuo išradimo kūrime galėtų būti laikomas nedideliu, jei jie prisideda tik medžiagos ir duomenų pateikimo būdu. Vis dėlto, tobulėjant dirbtinio intelekto technologijoms ir įsitraukiant daugiau dalyvių į kūrybinį procesą, nuosavybės teisės į išradimą nustatymas tampa sudėtingesnis. Atsiranda įvairių interpretacijų, nuo ko turėtų būti pradedamas nagrinėti intelektinės nuosavybės teisės nustatymo klausimas. Pavyzdžiui, programuotojai, sukurdami pačią dirbtinio intelekto sistemą, turi galimybę įgyti autorių teisių apsaugą į pačią sistemą, tačiau tai nebūtinai reikia, kad jiems suteikiamos teisės ir į dirbtinio intelekto sistemų sukurtus produktus ir procesus. Tas pats pasakytina ir apie DGI programų valdytojus, kuriais gali būti didelės kompanijos, kurios prie išradimo kūrimo su DI pagalba prisideda išimtinai tik finansuodami pačios programos sukūrimą, taigi, procese nedalyvaudami visai. Pateikiant tokio pobūdžio pavyzdžius, atrodo, akivaizdu, kad nei DGI platformų programuotojai nei

valdytojai negulėtų pretenduoti į sistemos sukurtą, vadovaujantis vartotojo pateikta nuoroda, rezultatą. Kita vertus, galėtų susidaryti dvipusė situacija ir, pavyzdžiui, jeigu vis dėlto intelektinės nuosavybės teisės į DI sistemos sukurtą rezultatą būtų priskirtos valdytojams, tai motyvuotų juos skatinti prieigą prie tokių platformų vartotojams, kas taip pat reikštų DI technologijų plėtrą ir galimai didintų išradimų skaičių. Kitu atveju, jeigu, vis dėlto, būtų nuspręsta intelektinių nuosavybės teisių turėtojais pripažinti DI platformų vartotojus, tai taip pat motyvuotų juos daugiau naudotis DGI sistemomis su tikslu kurti ir išrasti naujus išradimus. Tokiais atvejais, manytina, jog valdytojai, galimai, turėtų paskatą apriboti savo DI programų naudotojų skaičių arba daugiausia rinktusi taikyti mokamas pastarųjų versijas (Abbott, 2016, p. 1114 – 1115). Kadangi šis klausimas iki šiol nėra tiksliai atsakytas ir teisės lygmeniu nėra konkretaus apibrėžtumo, DI valdytojai turi galimybę nusistatyti neproporcingas ir vartotojams nepalankias nuostatas bei spręsti dėl intelektinės nuosavybės teisių priskyrimo patys.

2.2.2. Patentų aprašų naudojimo dirbtinio intelekto programose problematika

Nors patentų pareiškėjai įpareigoti viešai atskleisti naujų išradimų apibrėžtis mainais už jiems suteikiamą intelektinės nuosavybės teisių monopoliją, duomenų privatumo ir saugumo klausimas DI eroje yra vienas iš dažniausių ir labiausiai visuomenėje aptariamų. Kaip jau buvo nurodyta, dauguma DI sistemų mokosi iš didžiulio kiekio duomenų ir jų pagrindu priima inovatyvius (arba nelabai) sprendimus. Nors teisės lygmeniu jau buvo priimti atitinkami sprendimai siekiant įpareigoti DI sistemų valdytojus atskleisti ir nurodyti, kokia medžiaga buvo naudojama DGI sistemos mokymui, vis dėlto, dažnu atveju DI programoms yra sukuriamą prieiga prie plačių interneto erdvių ir jose esančios asmeninės žmonių informacijos.

Neišimtini yra patentų apibrėžimai, kurie pateikiami viešai. Palyginimo tikslais nagrinėtinos Europos patentų registravimo sistemos, USPTO ir JAV Patentų akte nustatytos patentų registravimui keliamos nuostatos, susijusios su išradimo apibrėžimo atskleidimo reikalavimais. 1973 m. spalio 5 d. priimta Europos patentų išdavimo konvencija (toliau – Europos patentų konvencija), esanti regionine tarptautine sutartimi, numato vienodą materialinės patentų teisės sistemą ir Europos patentų išdavimo tvarką (Mizaras, 2012, *Europos Patentų Registravimo Sistema...*, p. 1). Europos patentų konvencijos 78 str. nustatyta, kad Europos patento paraišką sudaro, be kita ko, išradimo aprašymas bei vienas ar keletas apibrėžties punktų. Pagal Europos patentų konvencijos 98 str. viešai paskelbus patento paraišką, skelbiamas ir išradimo aprašymas, apibrėžtis ir visi pateikti brėžiniai.

Išradimo aprašyme atskleidžiama išradimo esmė, iš jo nustatomas ir išradimo pramoninis pritaikomumas (Mizaras, 2012, p. 17).

Tokia paskelbimo tvarka nustatyta ir JAV patentų reglamentavime, atitinkamai, JAV patentų teisėje numatyti ir kiti panašūs patentų paraiškai taikomi reikalavimai. Patentų akto 111 str. (a) d. 2 p. nustatyta, jog patento paraišką sudaro išradimo specifikacija, kas galėtų būti prilyginta ES taikomam išradimo apibrėžimo bei aprašymo kriterijui, išradimo piešinys, kas atitinka išradimo brėžinį, bei išradėjo priesaika (angl. *oath*), kas esmėje yra paprasčiausiai autorystės fakto nustatymo reikalavimas. Skirtingai nuo EPK ar kitų ES teisės aktų, Patentų akto 112 str. yra pateiktas išsamus ir vientisas išradimo „apibrėžimo“ sąvokos turinys. Jame nurodyta, kad specifikacijoje turi būti pateiktas rašytinis išradimo, jo gamybos ir naudojimo būdo ir proceso aprašymas, kuris taip pat turi būti toks išsamus, aiškus, glaustas ir tikslus, kad bet kuris tos srities, kuriai priklauso išradimas arba su kuria išradimas yra labiausiai susijęs, specialistas galėtų jį taip pat pagaminti ir naudoti. Be kita ko, turi būti nurodytas geriausias išradėjo numatytas išradimo įgyvendinimo būdas, taigi pramoninis pritaikomumas, kaip numatyta EPK. Vadovaujantis pateiktomis nuostatomis matyti, kad paskelbiant patentų aprašymą ir padarant jį prieinamą visuomenei, atskleidžiama esminė su išradimu susijusi informacija, kas taip pat leidžia pastaruosius duomenis naudoti ir DI mokymo tikslais, talpinant brėžinius ar žodinį išradimo aprašymą į DI duomenų biblioteką.

Nors patentų apsauga suteikia patento savininkui išimtinę teisę į išradimo naudojimą, vis dėlto, DGI sistemos ne visada geba atskirti ar jų naudojama medžiaga yra teisėta. Tokia rizika kyla ypač tais atvejais, jeigu DI sistemoje nėra užprogramuoti atitinkami ribojimai, kurių tikslas būtų nenaudoti medžiagos esančios intelektinės nuosavybės apsaugos objektais. Vienas iš dažnai, pačių DI sistemų kūrėjų, nurodomų probleminių aspektų susijusių su DI veikimu yra aplinkybė, kad skirtingai nuo techniškai iš dalių sudedamų produktų, DI veikia informacijos algoritmų struktūravimo būdų, o apčiuopiamas DI objektas yra paprasčiausi lustai¹⁰, kurie dažnu atveju tampa „juodosiomis dėžėmis“ (angl. *black box*), kadangi algoritmų programuotojams nėra galimybės pamatyti kaip ir kodėl DI generavimo procese suformavo atitinkamą rezultatą, kaip priėjo prie tikslų prognozių (Bonadio, McDonagh, Dinev, 2021, p. 12 – 13). Tačiau būtent prieiga prie didžiulių duomenų išteklį yra pagrindas DGI platformų vystymuisi, o tokios prieigos

¹⁰ DI lustai – specializuota kompiuterinė įranga, naudojama dirbtinio intelekto sistemoms kurti ir diegti. Lustai atlieka puslaidininkiu vaidmenį, į kuriuos įdiegiamos DI funkcijos bei kurie sukuria galimybes apdirbti didelius kiekius duomenų. Tai grafikos procesoriai (GPU), programuojamų integrinių grandynų (FPGA) ir specialiųjų programų integriniai grandynai (ASIC) ir kt. (Glover, 2025, *AI Chips: What Are They?*)

apribojimas sudarytų kliūtį novatoriams ir kompanijoms, dirbančioms DI ir mašininio mokymosi srityse, tobulinti ir, atitinkamai, plėtoti DI technologijas.

Europos Parlamento teisės reikalų komiteto pranešime dėl intelektinės nuosavybės plėtojant DI technologijas (toliau – Teisės reikalų komiteto Pranešimas), kaip ir Rezoliucijoje, buvo pabrėžta, jog siekiant išsaugoti dirbtinio intelekto technologijų potencialą, reikalinga pašalinti nereikalingas teises kliūtis, kad besivystančios inovacijos būtų puoselėjamos ir skatinamos (Teisės reikalų komiteto Pranešimo p. 5, 2020). Lyginant su paskata diegti naujoves, patentų teisės atskleidimo visuomenei funkciją daug lengviau įgyvendinti. Priverstinis viešas išradimo techninio apibrėžimo atskleidimas pagal JAV ir ES patentų teisę užtikrina, kad šiandieniniai išradėjai stovėtų ant prieš juos buvusių išradėjų pečių (Jin, 2018, p. 94 – 97). DI išradimų apsaugos atvejais, reikalavimas atskleisti sistemos mokymui naudojamą medžiagą bei dalytis duomenimis padėtų išvengti pernelyg didelės mokymui naudojamų duomenų slėpimo, kas taip pat paskatintų ir konkurentų DI rinkoje atsiradimą, o tai neišvengiamai turėtų teigiamą poveikį technologijų rinkai ir ekonomikai. Papildomai, tai skatintų DI sistemų valdytojus atskleisti pagrindinius technologinius blokus, lemiančius technologijų pažangą ir su tuo susijusią praktinę patirtį DI kūrėjų bendruomenei. Tai taip pat leistų, esant poreikiui, įvertinti ar išradimas yra originalus, ar tai kito išradimo apibrėžties kopija aprašyta alternatyviu DI pasiūlytu būdu.

Apibendrinant aptarta, atlikus dirbtinio intelekto sukurto išradimo autorystės ir nuosavybės nustatymo teisinio reguliavimo analizę, išryškėja esminės iki šiol teisėkūroje neišspręstos spragos. Pirmiausia, matyti, kad dirbtinis intelektas vienareikšmiai negalėtų būti pripažintas pilnaverčiu patentų teisės apsaugos subjektu, o pagrindine to priežastimi yra išradėjo sąvokos susiejimas su žmogiškojo faktoriaus į kūrimą įtraukimu. Vis dėlto, *soft law* šaltiniuose neretai atveju pripažįstami ir pažymimi DI sistemų tobulėjantys gebėjimai, kurie verčia suabejoti teisiniu tikrumu dėl nustatytos išradėjo sampratos. Papildomai, nors pateikiamos griežtos pozicijos dėl DI negebėjimo išpildyti išradėjui keliamų kriterijų bei negalėjimu įgyvendinti patentų apsaugos užtikrinamų teisių, vis dėlto, nagrinėjant DGI sistemos ir žmogaus santykį išradimo kūrimo procese matyti, kad autorystės ir nuosavybės nustatymas priklauso nuo kūrėjų indėlio į išradimo procesą. Tais atvejais, kai žmogus prisideda tik minimaliai prie išradimo kūrimo, o visas procesas įvyksta per DGI platformos algoritmų ir dirbtinių neuronų veikimą, probleminiu klausimu tampa intelektinės nuosavybės teisių suteikimas kūrėjui žmogui. Esant tokioms aplinkybėms atsiranda praktiniai iššūkiai nustatant DGI programų valdytojų bei vartotojų santykį bei apibrėžiant DI sistemų kūrėjų mokymui naudojamos medžiagos teisėtumą, atskleidimo

būtinumą ir, atitinkamai, nustatant autorystės aspektą. Teisėkūros formuotojai nepateikia konkretaus reguliavimo siūlymo, kam turėtų būti priskiriamos autorystės ir nuosavybės teisės esant DI ir žmogaus bendradarbiavimui kuriant išradimą. Vienintelis šiuo metu galimas pritaikyti sprendimas, tai JAV siūlomas žmonėms bendraautoriams taikomas reikšmingo prisidėjimo kriterijus, taip nustatant žmogaus esminį indėlį į išradimo sukūrimą, atitinkamai sukuriant galimybę apibrėžti autorystės ir nuosavybės teisių apimtį.

3. DIRBTINIO INTELEKTO IŠRADIMŲ PATENTABILUMO IŠŠŪKIAI IR ĮTAKA PRAMONINEI NUOSAVYBEI

DI keičia pramonės rinką, o pastarosios didžiąją dalį sudaro pramoninės srities išradimai, todėl DGI įtraukimo į patentų teisę klausimas yra ne tik teorinis, bet ir praktinis. Iki šiol nagrinėti teoriniai DGI dalyvavimo patentų teisėje aspektai, laikui bėgant, taps neaktualūs, o teismų praktikoje atsiras vis daugiau ginčų dėl galimybės taikyti patentų teisės apsaugą DGI sukurtiems išradimams. Nors teisinis reguliavimas tam tikrais aspektais yra panašus tiek Europos Sąjungoje, atitinkamai ir Lietuvoje, tiek JAV, vis dėlto, naujai atsirandančios intelektinės nuosavybės apsaugos priežiūros institucijų leidžiamos gairės rodo, kad teisėkūros eiga dar tik vežasi technologijų vystymosi procesus ir egzistuoja realūs pagrindai permąstyti ir pertvarkyti esamą reguliavimą ir praktinius jo pritaikymo būdus.

Tai, kokia sparti yra DI sistemų evoliucija ir visuomenės įsitraukimas į ją rodo ir atliekami socialinio įsitraukimo į naujai išleidžiamas DGI sistemas tyrimai. Pavyzdžiui, Open AI kompanijos sukurta ir 2022 m. į rinką išleista ChatGPT sistema tapo sparčiausiai augančia ir daugiausia vartotojų naudojama platforma pasaulio istorijoje, surinkusi 100 milijonų aktyvių vartotojų vos po dviejų mėnesių nuo jos paleidimo (Hu, *ChatGPT sets record...*, 2023). Masačusetso technologijos institutas (angl. *Massachusetts Institute of Technology*, toliau – MIT) 2023 m. technologijų apžvalgoje teigė, kad DGI sistemos turės esminį poveikį pasaulio ekonomikai. Prognozuojama, kad 2040 – 2060 m. DI automatizuos pusę pasaulio darbų, kuriuos atlikti dabar yra būtinas žmogiškasis įsitraukimas, o DGI sistemos, vertinant dabartinį pažangos lygį, paspartins šį procesą dar bent dešimčia metų (MIT Technology review, 2023).

Taigi, neabejotina, kad technologijų vystymasis pranašauja ir pramoninės nuosavybės teisių kaitą bei kelia iššūkius šių teisių įgyvendinimui bei apsaugai. Tarptautinė teismų praktika ir intelektinės nuosavybės teisių raida jau dabar pasižymi dideliu prisitaikymu reaguojant į DI technologijų pažangą ir ekonomikos pokyčius (Adams, 2023, p. 3). Siekiant išgryninti esminius, nūdien laikomus precedentiniais, DGI įsitraukimo į patentų teisę reguliavimo kriterijus, būtina išanalizuoti naujausius teisėkūros pasiūlymus bei teisinių ginčų dėl DGI pagalba sukurtų išradimų patentinės apsaugos siūlomus sprendimo būdus.

3.1. Dirbtinio intelekto kuriamų išradimų įtaka pramoninės nuosavybės teisės sričiai

Pagrindiniai su DGI technologijų proveržiu susiję pokyčiai įvyko būtent ekonomikos ir pramonės srityse. Anksčiau technologijų viršūne laikytos kompiuterinės sistemos gebančios išspręsti sunkias matematines formules, atpažinti tekstą optimaliai

identifikuodamos kalbos simbolius ar gebančios nuspėti teksto tolesnę seką jau nebelaikomos kompiuterių dirbtinio intelekto pavyzdžiais, kadangi dabar šios funkcijos laikomos kaip savaime suprantamos ir įprastos. Technologijų mokslo doktrinos formuotojai mano, kad šiandien egzistuojančios DI rūšys, tokios kaip ribotos atminties DI (angl. *limited memory AI*) bei reaktyvios mašinos DI (angl. *reactive machines AI*), kurios sudaro mums žinomų DGI programų pagrindą, yra tik vystymosi kelyje ir ateityje atsiras dar protingesnės, didesnio intelekto lygio ir platesnių gebėjimų mašinos (Dhokare, 2021, p. 133 – 135). Reaktyvios mašinos buvo pirminiais DI variantais, kurios nors ir negebėjo naudoti anksčiau į sistemą pateiktos medžiagos mokymuisi ir naujų, originalių rezultatų kūrimui, tačiau galėjo naudotis į sistemą įkelta jau žinoma informacija ir atlikti užprogramuotus veiksmus. Tokios DI sistemos, pavyzdžiui, yra internetinės šachmatų žaidimo programos, kuriose žaidėjas žmogus gali žaisti prieš kompiuterį.

Ribotos atminties, tai antroji DI versija. Pastarosios sistemos geba mokytis iš jiems pateiktos medžiagos bei generuoti naujus sprendinius pagal pateiktą medžiagą (Dhokare, 2021, p. 135 – 136). Tokių DI sistemų pavyzdys yra būtent giliojo mokymosi programos, pavyzdžiui, anksčiau minėtos ChatGPT, Gemini ir kitos platformos. Teigiama, kad ateityje DI sistemos išsivystys dar labiau, ir atsiras save suvokiančios (angl. *Self – aware*) DI programos, kurių intelektiniai gebėjimai bus panašūs į žmogaus smegenų veikla bei turės emocinio spektro suvokimą (Jorge, *Self-Awareness in Artificial Intelligence*, 2023). Vis dėlto, kol ši DI versija yra tik technologijų vystymosi galimybių spekuliacijose, šiandien veikiančios bendrosios dirbtinio intelekto sistemos varžosi su žmonėmis įvairiose pramonės, atitinkamai, ir išradimų kūrimo bei patentavimo, srityse.

Technologijų pažangą, lemiančią pasaulinio masto ekonominius pokyčius, susijusius ir su reikšminga DGI įtaka pramonė srityje, įrodo ir stabiliai didėjantis patentų paraiškų kiekis, apie kurį praneša daugelis pasaulio valstybių (Adams, 2023, p. 54 – 56). Svarstyтина, kad, laikui bėgant, DI pakeis žmogų išradimų kūrimo procese apskritai. Nagrinėjant DI ir žmonių potencialias varžytines kūrybinėse industrijose, teisės ir sveikatos mokslų profesorius Ryan Abbott pateikia pavyzdį su DI naudojimu antikūnių aptikimo ir atradimo terapijos procese. Profesorius paaiškina, jog antikūniai yra smulkūs baltymai, kuriuos natūraliai gamina imuninė sistema, o 1970 m. buvo atrasta, kad antikūnių struktūros gali būti atrandamos ir kuriamos kompiuterinių programų pagalba. Šiuo metu yra dešimtys dirbtinai, su kompiuterinių programų pagalba, pagamintų antikūnių, patvirtintų įvairioms ligoms gydyti. Pagrindinis aspektas, kurį akcentuoja R. Abbott, yra tai, jog iš kompiuteriniu antikūnių išradimo perspektyvos, egzistuoja baigtinis galimų antikūnių skaičius. Pastarasis yra toks didelis, kad mokslininkai ir daktarai praktiškai nebūtų pajėgūs jų ištirti be

kompiuterinių sistemų įsitraukimo. Profesorius teigia, jog DI sistemai sukūrus visą galimų antikūnių seką, nebūtų galimybės tokiam išradimui užtikrinti patentų apsaugą, kadangi nebūtų praktinės galimybės patikrinti antikūnių veiksmingumo ar naudingumo. Tokiu atveju, pagrindinė problema slypi ir tame, kad netgi jeigu ateityje būtų ištirtas ir nustatytas atitinkamų antikūnių naudingumas, šiems negalėtų būti suteikta patentų apsauga, kadangi jie būtų laikomi jau žinomais ir nesudarytų nei technikos lygio nei atitiktų naujumo kriterijaus (Abbott, 2016, p. 1117 – 1118).

Panašių išvadų prieita 2024 m. mokslininkams atliekant kryžminį tyrimą dėl DI naudojimo vaistų kūrimo srityje masto. Mokslų daktarai Louise C. Druedahl, W. Nicholson Price ir kt. tyrimo metu nustatė, kad nors DGI yra naudojamas vaistų kūrimo procesuose, tačiau šio įtraukimas yra nedidelis, dažniausiai susijęs su ankstyvosios stadijos priešvėžiniais bei neurologiniais gydymo būdais. Remiantis tyrėjams viešai atskleista vaistų gamintojų informacija bei nuomonėmis nustatyta, kad tokio menko DI sistemų įtraukimo į išradimų farmacijos srityje kūrimo procesą priežastimi yra neaiškūs teisėkūros įstaigų lūkesčiai ir neapibrėžtas reguliavimas dėl DI programų naudojimo vėlyvuosiuose vaistų tyrimo ir išradimo etapuose. Tyrime dalyvavę vaistų gamintojai nurodė, kad tik atsiradus daugiau aiškumo iš vaistų reguliavimo institucijų – jeigu būtų nustatyti aiškūs standartai dėl DI naudojimo bei patentų paraiškų tokio pobūdžio išradimams teikimo, išradėjai galėtų lengviau orientuotis ir koncentruotis į rinkodaros reikalavimus (Druedahl, et al., 2024, *Use of Artificial Intelligence in Drug Development*) atitinkamai, būtų paskatintas ir DI naudojimas farmacijos srityje, kas neabejotinai atlieptų visuomenės interesą. Taigi, matyti, kad nors DI įtraukimas į pramonės ir išradimų sritis tam tikrais atvejais yra problematiškas, vis dėlto, suinteresuotumas ir toliau taikyti, naudotis DGI bei turėti galimybes patentuoti DGI sistemų sukuriamus išradimus yra didelis, be kita ko, ir mokslininkų veikimo srityse.

Technologijų pažanga neišvengiamai kelia susirūpinimą ir dėl žmonių darbo galimybių sumažėjimo, pavyzdžiui, jei DGI sistemos išsivystytų į autonomiškus išradėjus, kūrėjus, autorius ir panašiai – tai galėtų esmingai apriboti žmonių galimybes pretenduoti į savo intelektinės nuosavybės teisių įgyvendinimą. Vis dėlto, teisės ir technologijų mokslų doktrinos laikomasi nuomonės, kad „išradingo“ DI atsiradimas padėtų žmonėms išradėjams persiorientuoti ir sutelkti savo išradingumą į kitas, dar netirtas ir nenagrinėtas sritis, konkretesnius mokslinių tyrimų aspektus bei nukreiptų žinias į aukštesnio lygio, abstraktesnių klausimų nagrinėjimą ir techninių sprendimų atradimą (Dornis, 2020, p. 143 – 144). Tai, veikiausiai, turės didžiausią įtaką pramoninės nuosavybės teisės pokyčiams, bei paskatins teisėkūros atstovus nagrinėti naujų reguliavimo standartų galimybes.

3.2. Esamų reguliavimo mechanizmų taikymas ir praktiniai patentavimo sunkumai

Populiarėjant DI technologijų įtraukimui į kūrybinius procesus, praktiniai reguliavimo klausimai sprendžiami jų atsiradimo metu, tiek keičiantis patentų teisės apsaugos jurisprudencijai, tiek ir nagrinėjant teisinius ginčus dėl išskylančių probleminių DI išradimo patentavimo aspektų. Požiūris į DGI sistemos ar su jos pagalba sukurta išradimą kinta iš autorystės ir nuosavybės nustatymo perspektyvos, nagrinėjant galimus intelektinės nuosavybės teisių į jau patentu apsaugotus išradimus pažeidimus bei atsakomybės taikymo galimybių nustatymo aspektus. Doktrinos formuotojai iškelia įvairius probleminius, ir, jų požiūriu, kertinius kriterijus, kurie galėtų, o ateityje turėtų, būti persvarstyti. Pavyzdžiui, siejant išradimo patentabilumą su nustatyta „išradėjo“ kaip fizinio asmens samprata, tiek ES, tiek ir JAV patentų teisėje yra keliamas reikalavimas, kad išradimas būtų intelektinės veiklos rezultatu. Kai kurie doktrinos formuotojai ginčija, kad toks reikalavimas, besivystant DGI sistemoms, turėtų būti persvarstytas ir, galimai, apskritai panaikintas. Taip teigiama pažymint, kad patentų teisė yra susijusi su išradimo pobūdžiu ir paskirtimi, o ne su subjektyviu asmens protiniu procesu, kurio metu išradimas galėjo būti sukurtas (Abbott, 2016, p. 1098 – 1099). Akcentuojamas ir atsakomybės taikymo atvejis, kai pažeidimas būtų aptiktas DI veikimo procesuose. Kadangi DI sistemos neturi teisinio subjektiškumo, manytina, kad būsimuose svarstymuose bus sprendžiama, ar atsakomybę turėtų prisiimti DGI programos vartotojas kaip kūrėjas, ar valdytojas, ar galutinis teisių į išradimą turėtojas, jei toks būtų nustatytas (Bonadio, McDonagh, Dinev, 2021, p. 25). Galiausiai, iki šiol skirtingose jurisdikcijose labiausiai analizuota tai, ar pagal galiojančią teisinę sistemą DGI sukurti išradimai apskritai galėtų būti intelektinės nuosavybės teisės objektais.

Pastaruosius klausimus bandyta atsakyti bei nustatyti preliminarūs reguliavimo procesus tiek ES, tiek JAV teisėkūros institucijose, o teismų praktikoje pateikiami precedentiniai sprendimai skiriasi priklausomai nuo nagrinėjančios valstybės teismų vertinimo kiekvienu atveju individualiai. DI perversmas sukėlė didelį poveikį intelektinės nuosavybės teisės sistemai bei jos bendrai sampratai – skaitmeniniame amžiuje atsirado eilė teisės pritaikymo iššūkių bei naujų teisės gynimo mechanizmo nustatymo galimybių. Nors kai kurie DGI išradimų vertinimo ir apsaugos kriterijai vis dar nėra apibrėžti, tačiau naujai atsirandančios įstatymų leidėjų nuomonės, siūlymai ir įžvalgos suponuoja galimą patentų teisės reguliavimo pertvarkymą (Al-Busaidi, Roman et al, 2024, p. 25 – 26).

Siekiant nustatyti būsimas intelektinės nuosavybės teisių reguliavimo perspektyvas būtina išnagrinėti nūdien esančius reguliavimo mechanizmus bei teismų praktikoje

iškeliamus ir sprendžiamus probleminius klausimus. Su tikslu atskleisti siūlomų taisyklių, susijusių su DGI įtraukimu į išradimo kūrimo procesą, variantus, toliau bus analizuojamos ES ir JAV teisės nuostatos, nustatomi jų skirtumai bei galimi reguliavimo panašumai. Papildomai, toliau bus analizuojami kai kurių Europos valstybių bei JAV teismų bei kitų patentų išdavimo ir apsaugos institucijų sprendimai, kiek šie susiję su DI vaidmens patentų teisėje nustatymu ir apibrėžimu. Tokiu būdu bus siekiama išgryninti nūdien išskylančius praktinius DGI sistemų išradimų patentabilumo iššūkius bei nustatyti galimus sprendimus, vertinant vyraujančias tendencijas.

3.2.1. Europos sąjungos ir JAV siūlomų reguliavimo palyginimas

Naujausi pasiekimai bei technologiniai siūlymai DI srityje smarkiai paveikė, nusistovėjusiu laikytą, patentų teisės reglamentavimą ir paskatino naujai persvarstyti įsisenėjusias intelektinės nuosavybės nustatymo bei apsaugos taisykles, jų taikymo išplėtimo galimybes. Daugybę pažangiausių technologijų, tokių kaip, pavyzdžiui, gilusis ar mašininis DI sistemų mokymasis, pradėta taikyti verslo, telekomunikacijų, biotechnologijų, farmacijos, švietimo ir sveikatos priežiūros sektoriuose (Iqbal, Sadaf, 2024, p. 2 – 3). Atitinkamai, teisėkūros atstovai ėmėsi siūlyti įvairius išskylančių klausimų, ypač susijusių su intelektinės nuosavybės teise, įskaitant ir patentų teisę, sprendimų variantus. Reaguodami į sparčiai populiarėjančias DI sistemas, didžiausi pasaulio patentų biurai, tokių valstybių kaip Kinijos, Japonijos, Korėjos, JAV bei ES institucijos, skelbia savitus taisyklių rinkinius, susijusius su DI galimu vaidmeniu patentų teisėje. Pastaruosiuose nagrinėjami klausimai dėl DI išradimų patentabilumo kriterijų atitikties, autorystės ir nuosavybės aspektų nustatymo sunkumų, DI naudojimo praktikoje ir poveikio kitoms pramonės sritims bei žmogaus asmens duomenų apsaugai (Hou, 2024, p. 1 – 2). Siekianti įvertinti siūlomų teisinių nuostatų ir galimybių skirtumus arba panašumus, toliau šiame poskyryje bus nagrinėjami JAV, kaip vienos iš labiausiai DI technologijų srityje pirmaujančios valstybės, bei ES, strategiškai siekiančios tapti pasaulinio lygio DI centru ir užtikrinti į žmogų ir patikimumą orientuotą jurisprudenciją, dirbtinio intelekto, santykyje su intelektinės nuosavybės teise, reguliavimas.

Pagrindinė Europos patentų revizijos ir paraiškų priėmimo institucija yra Europos patentų tarnyba (toliau – EPT), atsiradusi patvirtinus Europos patentų konvenciją dar 1973 m. Kaip taisyklių intelektinei nuosavybei viena iš formuotojų, EPT reguliariai išleidžia „Tyrimo gaires“ (angl. *Guidelines for examination*), kurios, kaip patentų teisės sistemos integrali dalis, yra nuolat atnaujinamos ir peržiūrimos atsižvelgiant į teismų

praktiką, remiantis diskusijomis su pačiais naudotojai ir atitinkamai reaguojant į ekonominius bei visuomeninius pokyčius. Atsiradus DI technologijoms, o ypač prasidėjus jų sparčiam išpopuliarėjimui ir naudojimui, EPT taip pat pradėta atnaujinti Tyrimo gairės, kad pastarosios tinkamai atspindėtų požiūrį į DGI sistemų įtraukimą į išradimų kūrimo procesą. Dar 2018 m. išleistose gairėse buvo pirmą kartą adresuotas DI ir mašininio mokymosi technologijų patentų teisėje klausimas. EPT akcentavo techninio pobūdžio kriterijaus apibrėžtį santykiuose su DI indėliu. Buvo pažymėta, kad skaičiavimo modeliai ir algoritmai, kuriais grindžiamas mašininis mokymasis, turėtų būti laikomi, kaip abstraktaus matematinio lygio įrankiai, neatsižvelgiant į tai, ar jie gali būti apmokyti tam tikrais duomenų rinkiniais, todėl DI įtraukimas į deklaruojamą išradimą atskirai nuo kitų techninių požymių nebūtų laikomas pakankamu įrodymu, kad išradimas turi būtiną techninį pobūdį (Cooley Alert, 2018, p. 1). Papildomai EPT nurodė potencialias patentavimo galimybes bei išimtis, kiek tai susiję su DI išradimais. Vystantis technologijoms, reaguoti į DI plėtrą pradėta ir Europos Parlamento lygmeniu. 2020 m. spalio 20 d. Europos Parlamento Rezoliucijoje aptarti pagrindiniai, be kita ko, patentų teisės aspektai, kuriuos reikalinga persvarstyti daugėjant patentų paraiškoms su DGI sistemų įtraukimu. Rezoliucijoje nurodyta, kad svarstant DI technologijų poveikį intelektinės nuosavybės teisių srityje, reikėtų atsižvelgti, pavyzdžiui, į žmogaus įsikišimo lygį, DI ar DGI sistemos savarankiškumą bei autonomiškumą kuriant, bei pastarąsias sistemas apmokyti naudojamų duomenų svarbą ir kilmę. Atsižvelgiant į išsakytas teisėkūros formuotojų nuomones, 2024 m. sausio mėnesį EPT išleido pakoreguotas ir papildytas Tyrimo gairės, kurios įsigaliojo 2024 m. kovo mėnesį. Atnaujintos Tyrimo gairės numatė eilę taisyklių susijusių su DI samprata bei jo indėliu į išradimą, o siejant išradėja su „fizinio asmens“ kriterijumi, papildomai buvo pateikta daugiau paaiškinimų dėl informacijos atskleidimo reikalavimų pakankamumo DI išradimų nagrinėjimo atvejais (Hou, 2024, p. 4). Naujos taisyklės įtrauktos į Tyrimo gairių G dalį, II skyriaus 3 str., kuris numato patentabilumo išimčių sąrašą. Patentų teisėje yra išskiriamos dvi išimtinumo kategorijos: pirma, tai objektai, kurie apskritai nelaikomi išradimais, kadangi neturi techninės prigimties savybių ir antra, objektai, kurie, nors ir yra pripažįstami išradimais, dėl tam tikrų priežasčių yra išimtimis iš patentų teisės apsaugos (Mizaras, 2012, p. 13). EPT nuspręsta referuoti į DI skyriuje, kuriame aptariami tokie objektai, kurie nelaikomi išradimais pagal EPK 52 str., tokie kaip, pavyzdžiui, atradimai, mokslinės teorijos ir matematiniai metodai. DI vertinimas buvo priskirta būtent prie pastarųjų – matematinių metodų skilties. Tyrimo gairių poskyryje 3.3.1 pavadinimu „Dirbtinis intelektas ir mašininis mokymasis“, tiesiogiai nustatyta, kad atvejais, kai DI programuojamas techniniam tikslui pasiekti, tai mokymo duomenų rinkinio

sudarymas ir mokymo etapai taip pat gali prisidėti prie techninio išradimo pobūdžio, jeigu jie padeda pasiekti techninį tikslą. Atitinkamai, techninis DI rezultatas, kurį pasiekia mašininio mokymosi algoritmas, gali būti nustatomas matematiniais įrodymais, todėl jeigu sugeneruotas produktas priklauso nuo konkrečių mokymui naudojamų duomenų rinkinio, vadinamos duomenų bibliotekos, savybių, jas DI naudotojas ar išradimo paraiškos teikėjas privalo atskleisti tik tais atvejais, jeigu kvalifikuotas asmuo negalėtų nustatyti tokių duomenų naudodamasis bendromis žiniomis. EPK 83 str. nustatytas reikalavimas Europos patentų paraiškoje atskleisti pakankamai aiškiai ir išsamiai išradimą. Kaip jau buvo aptarta anksčiau, šis kriterijus susijęs su išradimo apibrėžtimis ir aprašymo išsamumu. Tyrimo gairių dalyje F – III, 3 str. minėta nuostata papildoma, paaiškinant, kad atvejais kai pateikiama patento paraiška DI pagalba sukurtiems išradimams, o naudojami matematiniai metodai ir mokymo duomenų rinkiniai atskleidžiami nepakankamai išsamiai, kad būtų galima atkurti techninį išradimo poveikį, tai tokios paraiškos laikomos neatitinkančiomis patento paraiškai ir išradimui keliamų kriterijų. Iš šių EPT pateiktų nuostatų matyti, kad išradimų sukurtų bendradarbiaujant su DI patentų teisių apsaugai užtikrinti iškyla papildomų vertinamųjų slenksčių. Vis dėlto, manytina, kad naudojant tokį aiškinimą buvo suteiktos prielaidos galimam DI išradimų patentavimui.

Patentų teisės doktrinoje pateikiamos nuomonės, kad praktiniame įgyvendinime šių gairių reikšmė atspindi tame, kad pareiškėjai turi užtikrinti, kad DI ir DGI sistemų išradimų patentinėse paraiškose būtų pateikta pakankama ir aiški techninė informacija, kuri sudarytų realią galimybę atkartoti išradimą, taigi, įgyvendinti jo pramoninio pritaikomumo patentabilumo kriterijų. Jeigu išradimui sukurti naudojami gerai žinomi algoritmai, pavyzdžiui, mašininio mokymosi, tai gali pakakti nurodyti šių pavadinimus ir paaiškinti naudojimą, tačiau kai naudojami nauji DI matematiniai metodai, paraiškoje reikalinga pateikti išsamų paties metodo įgyvendinimo aprašymą, įskaitant DI sistemos dirbtinių neuroninių tikslų struktūras, mokymosi mechanizmus ir kt. (Hou, 2024, p. 4 – 6). Nors palyginus su 2018 m. įtrauktais gairių papildymais EPT požiūris į DI išradimo kūrimo procese naudojimą nepasikeitė, tačiau 2024 m. išplėsti techninio aprašymo atskleidimo ir jo apimties reikalavimai, veikiausiai paskatins išradimų vertinimo ekspertus bei teismus nagrinėjant susijusius ginčus nuodugniau nagrinėti DI sukurto išradimo bei patento paraiškos atitiktį keliamiems techniniams reikalavimams.

JAV į dirbtinio intelekto plėtrą taip pat sureaguota intelektinės nuosavybės teisių apsaugos užtikrinimo institucijose. 2024 m. USPTO išleido eilę su DI sistemų reguliavimu susijusių rekomendacijų, tarp jų ir dvi gaires dėl DI vaidmens patentų teisėje – pirma, 2024 m. vasario 13 d. gaires dėl išradimų sukurtų su DI pagalba (angl. *Inventorship*

Guidance for AI-Assisted Inventions) su tikslu nustatyti ar išradimus, sukurtus naudojant dirbtinį intelektą, galima patentuoti (toliau – USPTO Gairės), ir antra, 2024 m. liepos 16 d. gairės dėl dirbtinio intelekto ir patentų tinkamumo (angl. *Guidance on AI and Patent Eligibility*), siekiant apibrėžti DI išradimo tinkamumą objekto atžvilgiu pagal patentų teisę (Hickey, Zirpoli, 2024, p. 1). Atsižvelgiant į tai, kad šio darbo vienas iš tikslų nustatyti ar DI išradimai ar su jo pagalba sukurti išradimai gali būti patentų teisės apsaugos objektais, toliau bus nagrinėjami pagrindiniai susiję aspektai aprašyti pirmesnėse JAV gairėse dėl išradimų sukurtų su DI pagalba. USPTO Gairėse buvo pasisakyta dėl visų išradimui ir šio patentu paraiškai keliamų reikalavimų, įskaitant išradėjų apibrėžimo ir įvardijimo pareigą, informacijos aprašyme pateikimą ir USPTO pareigą tinkamai ištirti pateiktą medžiagą, pareiškėjų nuosavybės ir autorystės aspektus.

Pirmiausia, USPTO nurodė, kad išradėjais ir bendraautoriais gali būti tik fiziniai asmenys, be to, DI sistemos negali būti nurodyti kaip išradėjai JAV patentuose ar patentų paraiškose, tačiau tai nedaro išradimo nepatentabiliu dėl netinkamo išradėjo statuso (Gairių III skyrius). Taigi, matyti, kad nors DI, DGI ar kitos kompiuterinės sistemos objektyviai negali būti pripažintos išradėjais, atitinkamai, joms negali būti suteikiamos ir jokios turtinės teisės susijusios su išradimu, tačiau USPTO neužkerta kelio kūrėjams naudotis DI programomis išradimo kūrimo procesuose.

Antra, buvo pažymėta, kad fizinis asmuo, kuris sukuria išradimą naudodamas DI sistemą, turi „reikšmingai prisidėti“ prie kiekvieno išradimo apibrėžties punkto. Pavyzdžiui, jeigu vienas asmuo išradimui sukurti naudojos DI programa, jis turi įnešti esminį indėlį į kiekvieną išradimo aprašymo punktą teikiamoje patentu paraiškoje. Šią taisyklę USPTO formulavo vadovaujantis JAV Apeliacinio teismo byloje *Pannu v. lolab Corp.* nustatytais vertinimo faktoriais bei nurodė nebaigtinį jų sąrašą – į kokius kriterijus būtina atsižvelgti patentu paraiškos vertinimo metu. Vienu iš tokiu principu buvo apibrėžta, kad asmuo, kuris tiesiog valdo arba prižiūri DI sistemą, kuri buvo panaudota kuriant išradimą, tačiau esmingai neprisidėjo prie išradimo sukūrimo netampa išradėju (Gairių IV skyrius, B dalis, p. 5). Manytina, kad būtent ši nuostata suteikia daugiau aiškumo nagrinėjant DI programų valdytojų ir vartotojų santykį bei nustatant nuosavybės ir autorystės aspektus, kai išradimui naudojama DGI platforma yra sukurta ne paties išradėjo.

Galiausiai, pažymėtina, jog kitaip nei yra nustatyta Jungtinių Valstijų autorių teisių tarnybos (angl. *United States Copyright Office*) politikoje, kur reikalaujama tiksliai nurodyti kokie elementai kūriniuose yra sukurti DI, teikiant paraišką išradimo patentui nebus reikalaujama atskleisti, kad išradėjas išradimo procese naudojo dirbtinį intelektą (Hou, 2024, p. 12 – 13). Šiuo aspektu USPTO nurodė, kad išradėjus saisto pareiga atskleisti

informaciją, kuri *prima facie* patvirtintų išradimo nepatentabilumą dėl netinkamos autorystės nustatymo. Pavyzdžiui, išradėjai turėtų nurodyti USPTO jeigu jis pats neprisidėjo esmingai prie išradimo, nes jo tariamą indėlį atliko DI sistema (Gairių 5 skyriaus, B dalis).

Taigi, iš nurodytų reguliavimo pasiūlymų pavyzdžių matyti, kad ES ir JAV *soft law* taisyklės tam tikruose klausimuose skiriasi. ES kelia plačius DI naudojimo išradimo procese atskleidimo kriterijus, įskaitant reikalavimus pateikti DI sistemos mokymui naudotos medžiagos bendrą visumą, bei keliamą pareigą patentų paraiškos teikėjams išradimo aprašuose apibrėžti su DGI pagalba sukurtą išradimo pramoninio pritaikomumo galimybes. JAV patentų teisių formuojamoje politikoje reikalavimas atskleisti DI įsitraukimą į išradimo kūrimą nenurodomas apskritai, tačiau esminis dėmesys kreipiamas į žmogaus indėlio nustatymą kiekviename išradimo kūrimo etape. Vis dėlto, išgryninami ir esminiai pateiktų reguliavimo mechanizmų panašumai. Abiejose jurisprudencijose matyti aiškus DI sistemų patentų teisėje pripažinimas bei skatinimas tolesniam jų naudojimui. Skaitmeninių tendencijų ir technologijų potencialo išnaudojimas siekiant padidinti įvairių sričių išradimų terpę yra vienas iš esminių teisėkūros institucijų prioritetų, todėl mašininiu ir giliuoju mokymusi varomas inovacija siekiama pritaikyti ir prie intelektinės nuosavybės teisių sistemų (Iqbal, Sadaf, 2024 p. 3 – 5). Tiek ES, tiek JAV institucijų pateiktose gairėse buvo pažymėta, kad DI naudojimas išradimo kūrimo procese savaime nedaro išradimo nepatentabiliu bei neužkerta kelio gauti patento apsaugą tokiam išradimui, o tik sudaro prielaidas papildomų vertinimo kriterijų nustatymui ir pritaikymui. Taigi, manytina, kad ilgainiui šios *soft law* nuostatos bus priimtose ir įstatymų lygmeniu, tokiu būdu esmingai pakeičiant jau nusistovėjusią intelektinės nuosavybės teisės sistemą.

3.2.2. Teisinių ginčų dėl dirbtinio intelekto sukurtų išradimų patentavimo problematika – „DABUS“ atvejo analizė

Probleminiai DI ir su jo pagalba sukurtų išradimų patentavimo aspektai nagrinėti įvairių jurisdikcijų teismuose. Nors reguliavimas, kaip minėta, dar formuojamas ir vis plečiasi, tačiau iki šiol teismų priimami sprendimai neatliepė išradėjų ir kūrėjų lūkesčių ir, tikėtina, keičiantis reguliavimui, pastarieji turės galimybę pakartotinai kreiptis dėl jų, bendradarbiaujant su DI sistemomis sukurtų, išradimų patentavimo galimybių įgyvendinimo. Praktiniai intelektinės nuosavybės teisių apsaugos klausimai buvo nagrinėti jau nuo 1994 m., kaip jau buvo aptarta, S. Taleriui pateikus savo sukurtos DI sistemos – Kūrybiškumo mašinos, išradimus teisėjų įvertinimui (Plotkin, 2009, p. 55 – 56), ir kelis

dešimtmečius DI kuriami išradimai buvo sėkmingai patentuojami žmonių vardu, taip išpildant išradėjo – fizinio asmens, reikalavimą (Idkinaite, 2022, p. 43). DI srities pionieriumi laikomas Stivenas Taleris į teismą yra kreipęsis ir pastaraisiais metais dėl dirbtinio intelekto mašinos, vadinamos „DABUS“ (*Device for the Autonomous Bootstrapping of Unified Sentience*) išradimų patentavimo galimybių, kaip pasaulinės iniciatyvos „Dirbtinio išradėjo projektas“ (angl. *Artificial Inventor Project*, toliau – AIP), vadovaujamos Surėjaus universiteto profesoriaus Ryano Abboto, kuria siekiama užpatentuoti dirbtinio intelekto sukurtą produkciją (Artificial invention project, 2025), vienas iš atstovų. Patentų paraiškos buvo pareikštos Jungtinės Karalystės Intelektinės nuosavybės biurui (UKIPO), Pasaulinėje intelektinės nuosavybės organizacijoje (PINO), Pietų Afrikos Respublikos patentų biurui (SAPO), Australijos patentų biurui (APO), Europos patentų tarnybai (EPT) Jungtinių Amerikos Valstijų patentų ir prekių ženklų tarnybai (USPTO), Vokietijoje, Japonijoje ir kt. Toliau bus išnagrinėtas teiktų paraiškų turinys, skirtumai patentų tarnybų bei teismų argumentuose ir galutiniai kai kurių teismų sprendimai, pateiktos išvados ir išaiškinimai.

Pirmoji DABUS išradimų patentu paraiška buvo pateikta 2018 m. Jungtinės Karalystės intelektinės nuosavybės tarnybai (angl. *United Kingdom Intellectual Property Office*, toliau – UKIPO), nurodant S. Talerį kaip paraiškos teikėją bei savininką, tačiau išradėju buvo nurodyta DI mašina – DABUS. Paraiškos buvo pateiktos dviem DABUS išradimams, pirma – fraktaliniam maisto konteineriui (angl. *fractal container*), kuris pasižymėjo sienelėmis su fraktaliniais elementais, kurie sudarė įdubimus ir iškilumus sienelių profilyje, kas leido sujungti kelias talpyklas tarpusavyje, pagerino šilumos perdavimą į talpyklą ir iš jos, ir antra – neuroninei liepsnai (angl. *neural flame*) arba kitaip vadinamam skiriamajam pavojaus signalui (angl. *distinctive distress beacon*), pastarasis prietaisas, skleisdamas neuroninę liepsną, naudotinas kaip unikaliai atpažįstamo signalo švyturys. Paraiškoje buvo teigiama, kad S. Taleris, kaip DABUS savininkas turi teisę į mašinos sukurtus išradimus. Papildomai, buvo nurodyta, kad leidimas DABUS savininkui patentuoti DABUS išradimus atitiktų patentų teisės tikslą, kuriuo siekiama skatinti išradimus, konfidencialios informacijos atskleidimą ir išradimų komercializaciją (Artificial invention project, 2025). Tokio pat pobūdžio patentinės paraiškos 2018 m. pateiktos ir Europos patentų biure, o 2019 m. paraiškos buvo sujungtos ir pateiktos kaip tarptautinė paraiška PINO. Jungtinėje paraiškoje DABUS taip pat buvo nurodytas kaip išradėjas, o S. Taleris kaip paraiškos savininkas (WIPO, Publication Number WO/2020/079499, 2020).

EPT bei UKIPO atlikus pirminę paraiškų ekspertizę nustatyta, kad išradimai išpildo naujumo, neakivaizdumo ir pramoninio pritaikomumo kriterijus (Artificial invention

project, 2025). Vis dėlto, paskesniuose vertinimo etapuose, susijusiuose su išradimo autorystės nustatymu, tiek UKIPO, tiek EPT atsisakė suteikti patentą DABUS išradimams ir paraiškos buvo atmestos. EPT sprendime nurodė, kad paraiškos teikėjui nurodžius išradėją, kaip dirbtinio intelekto mašiną DABUS, šis neatitiko EPK 81 str. keliamus reikalavimus, kur sąvoka „išradėjas“ apima tik fizinius asmenis, privalančius pateikti savo vardą, pavardę, gyvenamosios vietos adresą. Sprendime taip pat pažymėta, kad identifikacinių duomenų nurodymas siejamas su išradėjams suteikiama galimybe įgyvendinti savo teises. Kadangi DI mašina neturi teisinio subjektiškumo, pareiškėjas S. Taleris negali būti ir jo teisių perėmėju (EPO Grounds for decision, 2020).

USPTO sprendime dėl paraiškos Nr. 16/524,350 pateikė panašius išaiškinimus kaip ir EPT, referuojant į JAV Patentų akto 111 str., kuriame numatytas reikalavimas patentu paraiškoje nurodyti išradėjo vardą. Papildomai, USPTO pažymėjo, kad remiantis JAV teismų praktika, byloje *Beech Aircraft Corp v. EDO Corp*, kurioje buvo nagrinėtas nuosavybės teisės į išradimą – erdvėlaivio sparną – aspektas, kai pastarasis sukurtas bendrovės, buvo išaiškinta, kad „tik fiziniai asmenys gali būti laikomi išradėjais. S. Taleris apskundė USPTO sprendimą ir 2022 m. rugpjūčio 5 d. Jungtinių Valstijų Apeliacinis Teismas, byloje *Stephen Thaler v. Katherin K. Vidal* (kaip USPTO atstovė), palaikė USPTO sprendimą bei nurodė, kad JAV teismų praktikoje plačiai išaiškinta, jog nei bendrovės nei kiti, ne fiziniai asmenys, negali pretenduoti į išradėjo statusą (*Thaler v. Vidal*, 2022, p. B).

UKIPO sprendime Nr. BL O/741/19 teigta, kadangi DABUS yra mašina, o ne fizinis asmuo, jis negali būti laikomas išradėju remiantis 1977 m. Jungtinės Karalystės Patentų akto 7 skirsnio 2 dalimi. (UKIPO sprendimo p. 20). Papildomai nurodyta, kad patentų sistemos funkcija yra skatinti inovacijas suteikiant ribotos trukmės monopolijas išradėjams mainais į viešą atskleidimą, o atsižvelgiant į S. Talerio paraišką, mažai tikėtina, kad dirbtinio intelekto mašina bus motyvuota diegti naujoves dėl galimybės gauti patentinę apsaugą. UKIPO paraišką nagrinėjęs kontrolierius Huw Jones pasisakė kategoriškai, kad dabartinė sistema nėra pritaikyta tokiems išradimams, tačiau laikai pasikeitė ir technologijos pažengė į priekį, ir nors teisinga būtų plačiau diskutuoti apie potencialius įstatymų pakeitimus, tačiau savavališkas DI sistemų reguliavimo įtraukimas į galiojančius teisės aktus per teisinius ginčus nėra tinkamas ar teisingas (UKIPO sprendimo p. 29).

Nesutikdamas su tokia UKIPO išvada, S. Taleris kreipėsi į Anglijos ir Velso teismus siekdamas nuginčyti UKIPO sprendimą. Pirmiausia, skundas pateiktas Anglijos ir Velso Aukštajam teismui (*England and Wales High Court (Patents Court)* toliau – Aukštasis teismas), kur nagrinėjant šią bylą (*Thaler v. Comptroller – General Of Patents, Trade Marks and Designs*) nustatyta, kad tais atvejais, kai pareiškėjas neatitinka 1977 m.

Jungtinės Karalystės Patentų akto 7 skirsnio, kuriame nustatyta, kad teisė į patentą suteikiama išradėjams, bei 13 skirsnio, kuris numato reikalavimą pareiškėjui patentą paraiškoje nurodyti asmenys, kurie, jo manymu, laikomi išradėjais, keliamų kriterijų, paraiška laikoma esanti su trūkumais ir nesant faktinės galimybės jų tinkamai ištaisyti, paraiška buvo teisėtai atmesta (*The High Court Of Justice, Approved Judgment, Appeal No. CH-2019-000339, between Stephen L. Thaler and Comptroller – General Of Patents, Trade Marks and Designs, 21 September 2020*) Ši Anglijos ir Velso Aukštojo teismo sprendimą 2021 m. Stivenas Taleris taip pat apskundė Apeliaciniam Teismui (*England and Wales Court of Appeal*), tačiau nagrinėjimo metu prieita prie tokio paties sprendimo ir Aukštojo teismo sprendimas paliktas galioti (*The Court Of Appeal, [2021] EWCA Civ 1374, 21 September 2021*)

2023 m. gruodžio 20 d. S. Talerio trečiasis skundas išnagrinėtas Jungtinės Karalystės Aukščiausiąjame Teisme (*JUDGMENT Thaler (Appellant) v Comptroller-General of Patents, Designs and Trade Marks (Respondent), Michaelmas Term [2023] UKSC 49 On appeal from: [2021] EWCA Civ 1374, 20 December 2023*). Šiame skunde pareiškėjo atstovai ginčijo, kad (i) S. Taleris turi teisę prašyti išduoti patentus DABUS sukurtiems išradimams ir užtikrinti jų išdavimą, ir bendrąja prasme, DI mašinos, kurioje įdiegta dirbtinio intelekto sistema, savininkas turi nuosavybės teisę į mašinos sukurtus išradimus bei teisę prašyti išduoti patentus šiems išradimams, jei jie atitinka kitus 1977 m. Jungtinės Karalystės Patentų akte nustatytus patentabilumo reikalavimus; ir (ii) S. Taleris išpildė 1977 m. Patentų akto 13 skirsnio, 2 d. nuostatas, kadangi paraiškoje nurodė, kas jo manymu yra patentuojamo objekto išradėjas. Atsakovas palaikė žemesnės instancijos teismų sprendimų poziciją. Aukščiausiasis Teismas atmetė S. Talerio apeliacinį skundą ir nurodė, kad apeliacinės instancijos teismas nesuklydo patvirtindamas žemesnės instancijos sprendimą ir konstatuodamas, kad Stiveno Talerio patentų paraiškos atmestinos. Papildomai išaiškinta, kad šis sprendimas neturėtų būti laikomas kaip nustatantis naujus pagrindus atmesti patentų paraiškas, o kaip 1977 m. Jungtinės Karalystės Patentų akto 13 skirsnio 2 dalies numatyta pasekmė, jeigu pareiškėjas per atitinkamą laikotarpį nepateikia pareiškimo UKIPO, kuriame būtų nurodytas asmuo ar asmenys, kuriuos pareiškėjas laiko išradėjais ir jeigu, kaip šiuo atveju, pats pareiškėjas nėra išradėjas, jis privalo nurodyti jam suteikusių teisę gauti patentą subjektų vardų ar teisių atsiradimo pagrindą (*Thaler v Comptroller-General of Patents...*, 2023, p. 98), kas būtų neįmanoma, DI mašinai pripažinus išradėju.

Didesnės sėkmės S. Talerio paraiška sulaukė Pietų Afrikos Respublikoje, kur DABUS išradimų patentų paraiškos buvo patvirtintos nepaisant to, kad išradėju buvo

nurodytas DABUS. Manytina, kad toks sprendimas buvo priimtas dėl to, kad Pietų Afrikos patentų biuras neatlieka esminės patentų ekspertizės, kaip tai daroma JAV ar ES patentų paraiškų vertinimo procese, o išradimo autorystės nustatymas laikomas formalumu (Artificial invention project, 2025). Teigta, kad panašios sėkmės istorijos DABUS sulaukė ir Australijos Federaliniame Teisme po to, kai Australijos patentų biuras (toliau – APO) atsisakė nagrinėti S. Talerio paraišką, o šis apskundė APO sprendimą teismine tvarka. Australijos Federalinis Teismas išaiškino, kad APO klaidingai interpretavo išradimo nuosavybės ir valdymo aspektus, įskaitant klausimus – kas gali būti patentų savininkas, o kas gali būti išradėjas. Australijos Federalinis Teismas išaiškino, kad savininku, valdytoju ar pareiškėju gali būti tik žmogus ar juridinis asmuo, tačiau išradėju gali būti ir dirbtinio intelekto sistema, nors ir negali būti laikoma patentuojamo išradimo savininke, valdytoja ar patento suteikiamų teisių turėtoja. Papildomai, Teismas pažymėjo, kad toks reguliavimas, kokį pritaikė APO iš esmės užkirstų kelią galimybei išduoti patentą išradimui, o tai būtų nepateisinama jokia Australijos įstatymų nuostata (Thaler v Commissioner of Patents, 2021, FCA 879, p. 12, 13). Vis dėlto, 2022 m. balandžio 13 d. šis sprendimas buvo apskųstas pačios APO Australijos Federalinio Teismo kolegijai, ir galiausiai, APO sprendimas dėl S. Talerio patento paraiškos atmetimo buvo atnaujintas. Teismas sprendime referavo į Jungtinės Karalystės Teismų sprendimus bylose *Thaler v Comptroller – General Of Patents* bei nurodė, kad šiuose pateikti išaiškinimai, nors Australijos patentų teisės įstatymai skiriasi, yra priimtini ir teisingi šios bylos kontekste, todėl paraiška buvo galutinai atmetama.

Taigi, iš pateiktų skirtingų jurisdikcijų patentų biurų bei teismų praktikos pavyzdžių matyti, kad esminė, DI išradimui patentų apsaugą gauti, išskylanti kliūtis yra patentų apsaugą reglamentuojančiuose įstatymuose nustatytos „išradėjos“ sąvokos siauras aiškinimas. Kaip buvo aptarta nagrinėjant JAV ir ES siūlomas gaires, susijusias su DI reguliavimu patentų teisėje, patentų priežiūros institucijos akcentuoja ne tai, kad išradimas privalo būti sukurtas išimtinai žmogaus, o tik tai, kad turinės teisės, kurios užtikrinamos suteikiant patentą išradimui, būtų priskirtos žmogui ir šis gebėtų jas apginti ir įgyvendinti. Pietų Afrikos Respublikos pavyzdys rodo, kad tik žvelgiant į išradimo autorystės nustatymą, kaip į formalumą, būtų potencialiai įmanomas patento išdavimas DI sukurtam išradimui. Vis dėlto, manytina, kad DI technologijų plėtra visame pasaulyje ilgainiui priverst įstatymų leidėjus persvarstyti intelektinės nuosavybės teisės principus (Idkinaitė, 2022, p. 39) ir paskatins platesnį požiūrį į „išradėjo“ sąvokos turinį.

3.3. Dirbtinio intelekto išradimų teisinės apsaugos perspektyvos

Ilgalaikėje perspektyvoje DI sistemos turės esminį poveikį intelektinės nuosavybės teisės aiškinimui. Manoma, jog DI sistemoms vis labiau formuojant išradimų bei technologijų mokslą, neišvengiama to pasekmė bus kuriamo turinio kokybės klausimų neišsprendžiamumas. Problematiškas yra ir pats faktas, kad išradimai bus kuriami dirbtinai, dėl ko žmonių, įskaitant mokslininkų ir ekspertų, teorinės žinios ir supratimas apie šių išradimų technikos lygį prastės arba jų bus neįmanoma patikrinti (Dornis, 2020, p. 144 – 145). Kadangi dauguma mašininio mokymosi modelių negali pagrįsti generuojamų rezultatų, nėra galimybės įvertinti ar produktas buvo sukurtas ne per klaidą (Zittrain, 2019, *The Hidden Costs of Automated Thinking*). Vis dėlto, nepaisant šių neigiamų DI technologijų perversmo pasekmių, iš nagrinėtų reguliavimo pasiūlymų bei teismų praktikos išvadų matyti, kad DI efektyviai bandomas inkorporuoti į intelektinės nuosavybės teisių sistemą.

Patentų teisė DI eroje nepraranda nei savo aktualumo, atsižvelgiant į fiksuojamus pateikiamų patentų paraiškų kiekius, nei vertės, vis dar užtikrinant turtinių teisių įgyvendinimą išradėjams. Viena iš esminių problemų, adresuotų ES DI reguliavimo gairėse bei rezoliucijose, tai prieigos prie DI mašinų mokymui naudojamų duomenų klausimas. Manytina, kad vienas iš sprendimo būdų šiuo aspektu būtų prieigos prie duomenų ir jų valdymo nuostatų konsolidavimas (Dornis, 2020, p. 146), kas sukurtų teisinį tikrumą ir apibrėžtumą ne tik DI sistemų kūrėjams, valdytojams bei naudotojams, bet ir išradimų patentų paraiškų vertintojams ir ekspertams, kuriems būtų suteiktos realios galimybės įvertinti išradimui naudotos medžiagos teisėtumą bei susijusius etikos ir asmens duomenų apsaugos klausimus.

Taigi, DI sistemų ateities perspektyvos pramonėje ir, atitinkamai, intelektinės nuosavybės teisėje priklauso ne tik nuo technologijų vystymosi spartos, bet ir nuo įstatymų leidėjų savalaikės reakcijos į naujoves bei atitinkamų teisinių taisyklių formavimo. Nors nūdien galiojanti jurisprudencija nesuteikia galimybių DI būti pripažintam autonomišku išradėju, tačiau neatmestinomis laikomos fizinių asmenų galimybės naudoti DI platformas išradimų kūrimo procese. Ateityje, veikiausiai, turės būti nustatyti papildomi patentabilumo vertinimo kriterijai, pavyzdžiui, susiję su technikos lygio nustatymu, mašininio mokymosi sistemai naudojant milijonus duomenų bazių išradimui sukurti, bei papildomi kriterijai patentų paraiškoms pateikti, susiję su išradėjo vardo pateikimo (ne)būtinumu.

Visose dabartinėse DI sukurtų išradimų konstrukcijose vis dar dalyvauja žmonės. Tai reiškia, kad priežastys išduoti patentus ir garantuoti jų suteikiamą apsaugą vis dar egzistuoja ir su DI pagalba sukurtų išradimų atvejais (Ramalho, 2018, p. 8). Keičiantis DI

technologijų gebėjimų apimčiai, žmogaus indėlis į išradimo kūrimą gali tapti minimalus. Atitinkamai, keisis ir intelektinės nuosavybės teisės nuostatos, o ar pokyčių tendencijos bus palankios DI sistemų kuriamiems išradimams, veikiausiai, priklausys ir nuo tokio DI veikimo paklausos tiek visuomenėje, tiek ir ekonomikos bei pramonės rinkose.

IŠVADOS

1. Galiojančių patentų teisės įstatymų nuostatuose esminis išradimui, sukurtam dirbtinio intelekto ir žmogaus bendradarbiavimo keliu, keliamas reikalavimas yra žmogiškojo įsitraukimo faktoriaus būtinumas. Išradėju pripažįstamas tik fizinis asmuo, o santykyje su dirbtinio intelekto išradimo kūrimo procesu, nūdien egzistuojančios sistemos neišvengiamai reikalauja bent minimalaus žmogaus indėlio – atitinkamos nuorodos, į dirbtinio generatyvinio intelekto programą, įvedimo. Dėl tokio dirbtinio intelekto ir žmogaus santykio išradimo kūrimo procese, praktikoje iškyla probleminiai išradimo autorystės ir nuosavybės teisių į sukurtą rezultatą nustatymo aspektai, dėl kurių nėra nustatyto vienareikšmio teisinio reguliavimo.
2. Dirbtinio intelekto kuriami išradimai potencialiai galėtų išpildyti visus patentų teisėje keliamus patentabilumo kriterijus. Pagrindiniai iššūkiai iškyla dėl išradimo naujumo ir techninio lygio reikalavimų, kadangi DGI mokymui skirtose duomenų bibliotekose naudojami dideli kiekiai medžiagos. Tai atitinkamai sukelia sunkumų patentų paraiškų ekspertams įvertinti išradimo neakivaizdumo faktorių, bei kelia abejonių, ar sugeneruotas rezultatas yra naujas ir originalus. Pastaruosius probleminius aspektus siūloma spręsti nustatant papildomus kriterijus patentų pareiškėjams, įpareigojant šiuos pateikti detalius dirbtinio intelekto sistemos mokymui naudotos medžiagos rinkinius bei paraiškoje nurodyti išsamų paties išradimo sukūrimo metodo įgyvendinimo aprašymą, įskaitant DI sistemos dirbtinių neuroninių tikslų struktūras, mokymosi mechanizmus ir kt.
3. Dirbtinis intelektas pripažįstamas negalinčiu išpildyti patentų teisių subjektui nustatytus kriterijus, kadangi be išradėjui keliamų žmogiškojo faktoriaus reikalavimų, jurisprudencijoje subjektiškumas siejamas su galimybėmis realizuoti patento suteikiamas turtines teise bei jas tinkamai apginti. Dirbtinis intelektas negali būti pripažintas autonomišku kūrėju patentų teisės prasme, kadangi vienas iš patentų teisės apsaugos objekto požymių yra tai, jog išradimas turi būti „intelektinės veiklos rezultatu“, o dirbtinis intelektas, kol kas, nėra prilyginamas žmogiškajam intelektui.
4. Įvairiose jurisdikcijose vis dar nėra pateiktas reguliavimas aprėpiantis dirbtinio intelekto sistemų valdytojų ir vartotojų santykių, kylančių sukuriant išradimą su vartotojo naudojama dirbtinio generatyvinio intelekto programa. Intelektinės nuosavybės teisės nustatymas šiuo metu yra probleminis, kadangi dirbtinio

intelekto sistemų valdytojams sukurta erdvė patiems spręsti savo programų naudojimosi taisyklėse, kam atiteks visos teisės į dirbtinio intelekto sistemos sukurtą išradimą. Siūlytina persvarstyti dirbtinio intelekto vartotojų teisių apimtis, kartu užtikrinant lankstų požiūrį į dirbtinio intelekto sistemų reguliavimą, kad būtų skatinama tolesnė jų plėtra ir inovacijos.

5. Nors tarptautiniu mastu teismų praktikoje palaikomi patentų biurų sprendimai atmesti išradimų patentų paraiškas dėl dirbtinio intelekto, kaip išradėjo, nurodymo paraiškose, tačiau atlikus ES ir JAV patentų priežiūros institucijų gairėse siūlomų reguliavimo variantų palyginimą matyti, kad dirbtinio intelekto įtraukimas į išradimo kūrimo procesą yra skatintinas ir neužkerta kelio išradėjams žmonėms gauti patento apsaugą išradimui, sukurtam su dirbtinio generatyvinio intelekto sistemos pagalba. Atitinkamai, tai lemia ir papildomų vertinimo kriterijų, tokių kaip DI naudojimo išradimo kūrimo procese nustatymas ir atskleidimas, arba žmogiškojo indėlio nustatymas taikant „reikšmingo prisidėjimo“ kriterijus, nustatymo būtinumą.

ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

Teisės norminiai aktai

Europos Sąjungos teisės aktai

1. Paris Convention for the Protection of Industrial Property. 1979 m. rugsėjo 28 d. redakcija. TRT/PARIS/001.
2. Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights (TRIPS). 1994 m. balandžio 15 d. redakcija. Annex 1C of the Marrakesh Agreement Establishing the World Trade Organization.
3. Europos patentų išdavimo konvencija (Europos patentų konvencija) (1973). Naudotas tekstas su pakeitimais, padarytais 1991 m. gruodžio 17 d. EPK 63 straipsnio pakeitimo aktu ir Europos patentų organizacijos Administracinės tarybos 1978 m. gruodžio 21 d., 1994 m. gruodžio 13 d., 1995 m. spalio 20 d., 1996 m. gruodžio 5 d. ir 1998 m. gruodžio 10 d. sprendimais.
4. Europos patentų konvencijos įgyvendinimo taisyklės (1973), sudėtinė Europos patentų išdavimo konvencijos dalis.
5. Patentų Teisės Sutartis, priimta 2000 m. birželio 1 d. Ženevoje. Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos (PINO) tarptautinis biuras.
6. Dėl Patentinių paraiškų padavimo, ekspertizės ir patentų išdavimo taisyklių IR/01/94 pakeitimo ir papildymo. Valstybės žinios, 1998-12-09, Nr. 108-2992.
7. Europos patentų konvencija, 2000 m. redakcija (EPC 2000), patvirtinta 2001 m. liepos 28 d. Administracinės tarybos sprendimu.
8. Europos Parlamento rezoliucija su rekomendacijomis Komisijai dėl robotikai taikomų civilinės teisės nuostatų (2015/2103(INL)), 2017 m. vasario 16 d. 52017IP0051.
9. Europos Parlamento ir Tarybos Reglamentas Nr. 2024/1689 kuriuo nustatomos suderintos dirbtinio intelekto taisyklės ir iš dalies keičiami reglamentai (EB) Nr. 300/2008, (ES) Nr. 167/2013, (ES) Nr. 168/2013, (ES) 2018/858, (ES) 2018/1139 ir (ES) 2019/2144 ir direktyvos 2014/90/ES, (ES) 2016/797 ir (ES) 2020/1828 (Dirbtinio intelekto aktas), OJ L, 2024/1689, 12.7.2024.

Lietuvos Respublikos teisės aktai

10. Lietuvos Respublikos patentų įstatymas (1994), Valstybės žinios, 1994-01-28, Nr. 8-120, galiojanti suvestinė redakcija nuo 2022-01-01.

11. Lietuvos Respublikos patentų registro nuostatai (2002), Valstybės žinios, 2002-07-26, Nr. 75-3235, galiojanti suvestinė redakcija nuo 2022-01-01.
12. Lietuvos Respublikos patentų registro duomenų ir duomenų apie Europos patentų išplėtimą (išgaliojimą) Lietuvos Respublikoje skelbimo tvarkos aprašas (2003), Valstybės žinios, 2003-04-09, Nr. 34-1455, galiojanti suvestinė redakcija nuo 2021-01-22.
13. Lietuvos Respublikos patentinių paraiškų padavimo, ekspertizės ir patentų išdavimo taisyklės IR/01/98. Valstybinio patentų biuro 1998 12 02 įsakymas Nr. 88. Valstybės žinios, 1998-12-09, Nr. 108-2992.

Jungtinių Amerikos Valstijų teisės aktai

14. Jungtinių Amerikos Valstijų Patentų aktas. 35 U.S.C. United States Code, 2011 Edition Title 35 – PATENTS. Iš JAV Vyriausybės leidybos biuro. [interaktyvus] Prieiga per internetą: <https://www.govinfo.gov/content/pkg/USCODE-2011-title35/html/USCODE-2011-title35.htm>. [interaktyvus] Prieiga per internetą: <https://www.govinfo.gov/content/pkg/USCODE-2020-title15/html/USCODE-2020-title15-chap119.htm>. [žiūrėta 2025 m. kovo 12].
15. Jungtinių Valstijų nacionalinės dirbtinio intelekto iniciatyvos įstatymas. 15 U.S.C., National artificial intelligence initiative. U.S. Government Publishing Office.
16. Federalinis dirbtinio intelekto rizikos valdymo įstatymas. S.3205 – Federal Artificial Intelligence Risk Management Act of 2023. [interaktyvus] Prieiga per internetą: <https://www.congress.gov/bill/118th-congress/senate-bill/3205>. [žiūrėta 2025 m. kovo 12].

Soft law šaltiniai

17. Europos Parlamento rezoliucija dėl intelektinės nuosavybės teisių plėtojant dirbtinio intelekto technologijas, A9-0176/2020, (2020/2015(INI)).
18. Europos Parlamento Teisės reikalų komitetas. (2020). *PRANEŠIMAS dėl intelektinės nuosavybės teisių plėtojant dirbtinio intelekto technologijas*. A9-0176/2020, (2020/2015(INI)). [interaktyvus] Prieiga per internetą: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-9-2020-0176_LT.html. [žiūrėta 2025 m. kovo 10].
19. United States Patent and Trademark Office, Department of Commerce. (2024). *Inventorship Guidance for AI-Assisted Inventions*. [interaktyvus] Prieiga per

interneta: <https://www.federalregister.gov/documents/2024/02/13/2024-02623/inventorship-guidance-for-ai-assisted-inventions>. [žiūrėta 2025 m. kovo 10].

20. United States Patent and Trademark Office. (2024). *Inventorship Guidance for AI-Assisted Inventions*. Docket No. PTO-P-2023-0043, Federal Register, The Daily Journal of the United States Government. [interaktyvus] Prieiga per internetą: <https://www.federalregister.gov/documents/2024/02/13/2024-02623/inventorship-guidance-for-ai-assisted-inventions>. [žiūrėta 2025 m. kovo 10].

Specialioji literatūra

21. Abbott, R. (2016). *I Think, Therefore I Invent: Creative Computers And The Future Of Patent Law*. Boston College Law Review, Vol. 57:1079, p. 1079 – 1126. [interaktyvus] Prieiga per internetą: <https://lira.bc.edu/work/sc/39472700-d7fc-4c23-9b47-a7f631296a2e>. [žiūrėta 2025 m. kovo 12].
22. Abbott, R. (2025). *Artificial intelligent project. Patent*. [interaktyvus] Prieiga per internetą: <https://artificialinventor.com/patent/>. [žiūrėta 2025 m. kovo 12].
23. Adams, R. (2023). *The Evolution of Intellectual Property Rights in the Digital Age*. Journal of Modern Law and Policy, ISSN 2958-7441, Vol.3, Issue No.2, p. 52 – 63. [interaktyvus] Prieiga per internetą: https://www.researchgate.net/publication/376196784_The_Evolution_of_Intellectual_Property_Rights_in_the_Digital_Age. [žiūrėta 2025 m. kovo 12].
24. Al – Busaidi, A., Raman, R., et al. (2024). *Redefining boundaries in innovation and knowledge domains: Investigating the impact of generative artificial intelligence on copyright and intellectual property rights*. Journal of Innovation & Knowledge Volume 9, Issue 4, October–December 2024, 100630. [interaktyvus] Prieiga per internetą: https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2444569X24001690?ref=cra_js_challenge&fr=RR-103&arc=HV-4&rr=903011fc4e4ced37. [žiūrėta 2025 m. kovo 12].
25. Bonadio, E., McDonagh, L., Dinev, P. (2021). *Artificial Intelligence as Inventor: Exploring the Consequences for Patent Law*. Journal of Legal, Ethical and Regulatory Issues Volume 23, Issue 2, 2020. [interaktyvus] Prieiga per internetą: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3798767. [žiūrėta 2025 m. kovo 12].

26. Bugys, R., Fominova, K. E. (2024). Dirbtinio generatyvinio intelekto kūrinys kaip autorių teisių apsaugos objektas. Teisės mokslo pavasaris, Vilniaus universiteto Teisės fakulteto Studentų mokslinė draugija. [interaktyvus] Prieiga per internetą: https://www.tf.vu.lt/wp-content/uploads/2024/10/Teises_mokslo_pavasaris_2024.pdf. [žiūrėta 2025 m. kovo 12].
27. Chagal-Feferkorn, K. A. (2019). *Am I an Algorithm or a Product? When Products Liability Should Apply to Algorithmic Decision-Makers*. Stanford: 30 Stan. L. & Pol'y Rev. 61. [interaktyvus] Prieiga per internetą https://law.stanford.edu/wp-content/uploads/2019/05/30.1_2-Chagal-Feferkorn_Final-61-114.pdf. [žiūrėta 2025 m. kovo 12].
28. Chikhaoui, E., Mehar, S. (2020). *Artificial intelligence (ai) collides with patent law*. Journal of Legal, Ethical and Regulatory Issues Volume 23, Issue 2, 2020. [interaktyvus] Prieiga per internetą: <https://www.abacademies.org/articles/Artificial-intelligence-collides-with-patent-law-1544-0044-23-2-466.pdf>. [žiūrėta 2025 m. kovo 12].
29. Hickey, K. J., Zirpoli, C. T. (2024). *Artificial Intelligence and Patent Law*. Congressional Research Service. [interaktyvus] Prieiga per internetą: <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/LSB/LSB11251>. [žiūrėta 2025 m. kovo 12].
30. Hou, S. M. (2024). *International Patent Office Guidance on Artificial Intelligence Inventions*. Solve Intelligence. [interaktyvus] Prieiga per internetą: <https://www.solveintelligence.com/blog-posts/international-patent-office-guidance-on-artificial-intelligence-inventions>. [žiūrėta 2025 m. kovo 12].
31. Dhokare, S. (2021). *A STUDY OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE TYPES, OPPORTUNITIES & CHALLENGES*. An international bilingual peer reviewed refereed research journal, ISSN – 2229-3620, Vol. 11, Issue 41, p. 133-137. [interaktyvus] Prieiga per internetą: https://www.researchgate.net/publication/352056548_A_STUDY_OF_ARTIFICIAL_INTELLIGENCE_TYPES OPPORTUNITIES CHALLENGES. [žiūrėta 2025 m. kovo 12].
32. Dignum, V. (2019). *What Is Artificial Intelligence?*. Iš serijos Responsible Artificial Intelligence. Artificial Intelligence: Foundations, Theory, and Algorithms.

- Springer, Cham. p. 9 –34. https://doi.org/10.1007/978-3-030-30371-6_2. [žiūrėta 2025 m. kovo 12].
33. Dornis, T. W. (2020). *Artificial Intelligence And Innovation: The End Of Patent Law As We Know It*. Yale Journal of Law & Technology Volume 23, Fall. [interaktyvus] Prieiga per internetą: https://yjolt.org/sites/default/files/23_yale_j.l. tech. 97_ai_patent_0.pdf. [žiūrėta 2025 m. kovo 25].
34. Druedahl, L. C., Nicholson Price, W., Minssen, T., et al. (2024). *Use of Artificial Intelligence in Drug Development*. JAMA Netw Open. 2024;7(5):e2414139. doi:10.1001/jamanetworkopen.2024.14139. [interaktyvus] Prieiga per internetą: <https://jamanetwork.com/journals/jamanetworkopen/fullarticle/2819343>. [žiūrėta 2025 m. kovo 12].
35. Chagal-Feferkorn, K. A. (2019). *Am I an Algorithm or a Product? When Products Liability Should Apply to Algorithmic Decision-Makers*. Stanford: 30 Stan. L. and Pol'y Review 61. [interaktyvus] Prieiga per internetą: https://law.stanford.edu/wp-content/uploads/2019/05/30.1_2-Chagal-Feferkorn_Final-61-114.pdf. [žiūrėta 2025 m. kovo 12].
36. Hashana, A. M. J., et al. (2023). *Deep Learning in ChatGPT – A Survey*. 2023 7th International Conference on Trends in Electronics and Informatics (ICOEI), Tirunelveli, India, 2023, pp. 1001-1005, doi: 10.1109/ICOEI56765.2023.10125852.
37. Hattenbach, B., Glucoft, J. (2015). *Patents in an era of infinite monkeys and artificial intelligence*. 19 STAN.TECH. L.REV. 32. [interaktyvus] Prieiga per internetą: <https://law.stanford.edu/wp-content/uploads/2017/10/PATENTS-IN-AN-ERA-OF-INFINITE-MONKEYS-AND-ARTIFICIAL-INTELLIGENCE.pdf>. [žiūrėta 2025 m. kovo 12].
38. Idkinaite, S. (2022). *Autonomiškai sukurtų dirbtinio intelekto išradimų teisinės apsaugos problemos*. Magistro darbas. Vilniaus universiteto Teisės fakulteto Privatinės teisės katedra.
39. Iglesias Portela, M., Shamuilia, S. and Anderberg, A. (2021). *Intellectual Property and Artificial Intelligence – A literature review*. EUR 30017 EN, Publications Office of the European Union, Luxembourg, ISBN 978-92-76-30695-5, doi:10.2760/8600, JRC119102.

40. Iqbal, Z., Sadaf, S. (2024). *Artificial Intelligence / Machine Learning-based Innovations – A Review of Patent Eligibility Standards, Policies, Open Issues and Guiding Framework*. Expert Systems with Applications Volume 239, 1 April 2024, 121819. [interaktyvus] Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1016/j.eswa.2023.121819>. [žiūrėta 2025 m. kovo 12].
41. Jakutavičius, M. (2008). *TARPTAUTINIS NESĄŽININGOS KONKURENCIJOS TEISĖS VIENODINIMAS*. p. 76 – 90, ISSN 1392-1274. Teisė 2008. [interaktyvus] Prieiga per internetą: <https://www.zurnalai.vu.lt/teise/article/view/357/300>. [žiūrėta 2025 m. kovo 25].
42. Jin, H. R. (2018). *Think Big! The Need for Patent Rights in the Era of Big Data and Machine Learning*. New York University, Journal Of Intellectual Property And Entertainment Law, Volume 7, Number 2, p. 78 – 110. [interaktyvus] Prieiga per internetą: https://jipel.law.nyu.edu/wp-content/uploads/2018/05/NYU_JIPEL_Vol-7-2-3_Jin_Think_Big.pdf. [žiūrėta 2025 m. kovo 12].
43. McCarthy, J. (2004). *What is AI?* Jmc.stanford.edu, [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://jmc.stanford.edu/articles/whatisai.html>. [žiūrėta 2025 m. kovo 12].
44. Mizaras, V. (2012). *Patentų teisė (tezės)*. Vilniaus universiteto Teisės fakultetas. [interaktyvus] Prieiga per internetą: https://web.vu.lt/tf/v.mizaras/wp-content/uploads/2012/06/Patentu-teise_tezes.pdf. [žiūrėta 2025 m. kovo 8].
45. Mizaras, V. (2012). *EUROPOS PATENTŲ REGISTRavimo SISTEMA (REGIONINĖ SISTEMA)*. Vilniaus universiteto Teisės fakultetas. [interaktyvus] Prieiga per internetą: https://web.vu.lt/tf/v.mizaras/wp-content/uploads/2012/06/Europos-patentu-sistema_tezes1.pdf. [žiūrėta 2025 m. kovo 8].
46. Mockevičius, P. (2020). *Dirbtinis intelektas ir autorių teisė*. Magistro darbas. Vilnius: Vilniaus universiteto Teisės fakulteto Privatinės teisės katedra.
47. Ramalho, A. (2018). *Patentability of AI-Generated Inventions: Is a Reform of the Patent System Needed?*. Institute of Intellectual Property, Foundation for Intellectual Property of Japan. [interaktyvus] Prieiga per internetą: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3168703. [žiūrėta 2025 m. kovo 12].

48. Ravid, Sh. Y., Liu, X. (2018). *When Artificial Intelligence Systems Produce Inventions: The 3A Era and an Alternative Model for Patent Law*. 39 Cardozo Law Review, Vol. 39:2215, p. 2215-2263. [interaktyvus] Prieiga per internetą: https://cardozolawreview.com/wp-content/uploads/2018/08/RAVID.LIU_39.6.5-1.pdf. [žiūrėta 2025 m. kovo 12].
49. Plotkin, R. (2009). *The Genie In The Machine: How Computer-Automated Inventing Is Revolutionizing Law And Business*. Stanford University Press, ISBN 0804756996, 9780804756990.
50. Rochwell, A. (2017). *The History of Artificial Intelligence*. Science in the News. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://sitn.hms.harvard.edu/flash/2017/history-artificial-intelligence/>. [žiūrėta 2025 m. kovo 12].
51. Yang, X., Yu, X. (2020). *Preventing Patent Risks in Artificial Intelligence Industry for Sustainable Development: A Multi-Level Network Analysis*. 2020; 12(20):8667. <https://doi.org/10.3390/su12208667>. [žiūrėta 2025 m. kovo 8].

Teismų praktika ir patentų biurų sprendimai

52. European Patent Office (EPO) grounds for refusal. in Re EP 18 275 163 / In Re 18 275 174. [interaktyvus] Prieiga per internetą: <https://register.epo.org/application?documentId=E4B63SD62191498&number=EP18275163&lng=en&npl=false>. [žiūrėta 2025 m. kovo 11].
53. Federal Court of Australia, *Commissioner of Patents v Thaler*, [2022] FCAFC 62.
54. Federal Court of Australia, *Thaler v Commissioner of Patents*, [2021] FCA 879.
55. UK Intellectual Property Office (UKIPO) decision not to grant: In Re GB1816909.4 / GB1818161.0. [interaktyvus] Prieiga per internetą: <https://www.ipo.gov.uk/p-challenge-decision-results/o74119.pdf>. [žiūrėta 2025 m. kovo 11].
56. The High Court Of Justice of England and Wales, (2020). *Stephen L. Thaler and Comptroller – General Of Patents, Trade Marks and Designs*. [2020] EWHC 2412 (Pat). [interaktyvus] Prieiga per internetą: <https://artificialinventor.com/wp-content/uploads/2022/11/2412.pdf>. [žiūrėta 2025 m. kovo 11].
57. United States Court of Appeals, Federal Circuit, 2022. *Thaler v. Vidal*. 43 F.4th 1207.

58. United States Court of Appeals, Federal Circuit, 1993. *Beech Aircraft Corp. v. EDO Corp.* 26 USPQ2d 1572, 990 F.2d 1237.
59. World Intellectual Property Organization (WIPO), (2020). Publication Number WO/2020/079499, International Application No. PCT/IB2019/057809. [interaktyvus] Prieiga per internetą: https://patentscope.wipo.int/search/en/detail.jsf?docId=WO2020079499&_cid=P12-KCS16F-43450-1.

Kiti šaltiniai

60. Anthropic.com. (2025). *Consumer Terms of Service*. [interaktyvus] Prieiga per internetą: <https://www.anthropic.com/legal/consumer-terms>. [žiūrėta 2025 m. kovo 6].
61. Belcic, I., Stryker, C. (2024). *What is Claude AI?*. IBM, Think. [interaktyvus] Prieiga per internetą: <https://www.ibm.com/think/topics/claude-ai>. [žiūrėta 2025 m. kovo 6].
62. Best, J. (2013). *IBM Watson: The inside story of how the Jeopardy-winning supercomputer was born, and what it wants to do next*. TechRepublic. [interaktyvus] Prieiga per internetą: <https://www.techrepublic.com/article/ibm-watson-the-inside-story-of-how-the-jeopardy-winning-supercomputer-was-born-and-what-it-wants-to-do-next/>. [žiūrėta 2025 m. kovo 8].
63. Caligiuri, E., Harvey, S. (2024). *The Briefing: The Patent Puzzle: USPTO's Guidelines for AI Inventions*. Youtube, Weintraub Tobin. [interaktyvus] Prieiga per internetą: <https://www.youtube.com/watch?v=ueKYGhOvyRw>. [žiūrėta 2025 m. kovo 7].
64. Cooley Alert. (2018). *European Patent Office Gives Guidance on Artificial Intelligence and Machine Learning*. [interaktyvus] Prieiga per internetą: <https://www.cooley.com/api/downloadpdf?contextItemId=%7B7477FB05-AD11-44D0-84A1-57A465074283%7D>. [žiūrėta 2025 m. kovo 7].
65. Dictionary.cambridge.org. *Artificial intelligence*. [interaktyvus] Prieiga per internetą: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/artificial-intelligence>. [žiūrėta 2025 m. kovo 6].
66. Europos teisės reikalų komitetas. (2020). *PRANEŠIMAS dėl intelektinės nuosavybės teisių plėtojant dirbtinio intelekto technologijas*. A9-0176/2020. [interaktyvus] Prieiga per internetą:

https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-9-2020-0176_LT.html.

[žiūrėta 2025 m. kovo 6].

67. Expert.AI Team (2020). *What is Machine Learning? A definition – Expert System*. Expert.ai. [interaktyvus] Prieiga per internetą: <https://www.expert.ai/blog/machine-learning-definition/>. [žiūrėta 2025 m. kovo 6].
68. Glover, E. (2025). *AI Chips: What Are They?*. BuiltIn.com. [interaktyvus] Prieiga per internetą: <https://builtin.com/articles/ai-chip>. [žiūrėta 2025 m. kovo 10].
69. Hu, K. (2023). *ChatGPT sets record for fastest-growing user base – analyst note*. Reuters, Technology. [interaktyvus] Prieiga per internetą: <https://www.reuters.com/technology/chatgpt-sets-record-fastest-growing-user-base-analyst-note-2023-02-01/>. [žiūrėta 2025 m. kovo 8].
70. Jorge, H. (2023). *Self-Awareness in Artificial Intelligence*. Medium. [interaktyvus] Prieiga per internetą: <https://henriquejorge.medium.com/self-awareness-in-artificial-intelligence-9a7e214b584>. [žiūrėta 2025 m. kovo 8].
71. Jeopardy.com. (2025). *About the Show*. [interaktyvus] Prieiga per internetą: <https://www.jeopardy.com/about>. [žiūrėta 2025 m. kovo 6].
72. MIT Technology Review Insights Team. (2023). *The great acceleration: CIO perspectives on generative AI*. MIT Technology Review. [interaktyvus] Prieiga per internetą: <https://www.technologyreview.com/2023/07/18/1076423/the-great-acceleration-cio-perspectives-on-generative-ai/>. [žiūrėta 2025 m. kovo 8].
73. Lietuvizodinas.lt. *Autorius reikšmė*. [interaktyvus] Prieiga per internetą: <https://www.lietuviuzodinas.lt/terminai/Autorius>. [žiūrėta 2025 m. kovo 6].
74. OpenAI. (2024). *Terms of Use*. [interaktyvus] Prieiga per internetą: <https://openai.com/policies/row-terms-of-use/>. [žiūrėta 2025 m. kovo 6].
75. Rutkauskas, A., Vilčiauskas. (2024). *Dirbtinio intelekto sukurti vaistai ir patikimumas moksle: ar tai nėra pavojinga?*. Lrytas tinklalaidėje „DI ID“. [interaktyvus] Prieiga per internetą: <https://www.youtube.com/watch?v=X74EiFaoa5g>. [žiūrėta 2025 m. kovo 8].
76. Snips. (2016). *AI Overview*. [interaktyvus] Prieiga per internetą: <https://snips.ai/content/intro-to-ai/#machine-learning>. [žiūrėta 2025 m. kovo 6].

77. Telecom Business Solutions, Inc. (2023). *Terms and Conditions. Limited license; Copyright and Trademark*. [interaktyvus] Prieiga per internetą: <https://ai-pro.org/member-tos-page/>. [žiūrėta 2025 m. kovo 6].
78. USPTO. (2025). *Patent essentials*. [interaktyvus] Prieiga per internetą: <https://www.uspto.gov/patents/basics/essentials>. [žiūrėta 2025 m. kovo 11].
79. WIPO (2020). *Revised Issues Paper on Intellectual Property Policy and Artificial Intelligence*. WIPO/IP/AI/2/GE/20/1 REV. [interaktyvus] Prieiga per internetą: https://www.wipo.int/meetings/en/doc_details.jsp?doc_id=499504. [žiūrėta 2025 m. kovo 11].
80. Zittrain, J. (2019). *The Hidden Costs of Automated Thinking*. The New Yorker, Annals of technology. [interaktyvus] Prieiga per internetą: <https://www.newyorker.com/tech/annals-of-technology/the-hidden-costs-of-automated-thinking>. [žiūrėta 2025 m. kovo 12].

SANTRAUKA

Dirbtinis Intelektas Patentų Teisėje – Išradimo Patentabilumo, Autorystės Ir Nuosavybės Aspektai

Kamilia Edita Fominova

XX a. atsiradus dirbtiniam intelektui intensyvus šių technologijų vystymasis lėmė ir naujovių tiek pramonės bei ekonomikos, tiek teisės srityse gausą. Atitinkamai, kilo diskursas ir tarp teisės doktrinos formuotojų bei teisėkūros atstovų dėl dirbtinio intelekto įtakos įvairioms teisės sritims, be kita ko, intelektinės nuosavybės teisei. Nors reaguojant į dirbtinio intelekto plėtrą ir naujų jo rūšių atsiradimą bandoma nustatyti atitinkamą teisinį reguliavimą susijusiais klausimais, tačiau, matyti, kad jurisprudencija dar tik vežasi dirbtinių intelektinių technologijų novacijas. Tokios aplinkybės susiklostė ir patentų teisės srityje.

Kadangi įvairiose jurisdikcijose siūlomi skirtingi reguliavimo pasiūlymai, siekiant nustatyti dirbtinio intelekto kuriamų išradimų patentabilumą bei galimybes gauti patentų apsaugą, nagrinėtina tokio išradimo atitiktis tradiciniams patentų teisėje nusistovėjusiems patentabilumo reikalavimams. Atlikus tyrimą buvo nustatyta, kad dirbtinis intelektas, atsižvelgiant į šiandien egzistuojančias jo veikimo versijas, geba išpildyti naujumo, neakivaizdumo bei pramoninio pritaikomumo kriterijus. Vis dėlto, pagrindiniai patentavimo iššūkiai iškyla dėl dirbtinio intelekto įstatymuose nustatyto „išradėjo“ sąvokos neatitikimo, taigi, dėl subjektiškumo reikalavimų neišpildymo. Įvairiose pasaulio jurisdikcijose, tokiose kaip Lietuva, Europos Sąjunga, Jungtinės Amerikos Valstijos, Australija, Jungtinė Karalystė ir kt. išradėjais įstatymo lygmeniu pripažįstami tik fiziniai asmenys. Atitinkamai, jau dėl to dirbtinis intelektas pripažįstamas negalinčių būti autonomišku išradėju patentų teisės prasme.

Dėl pastarojo aspekto kyla ir papildomi probleminiai klausimai susiję su žmogaus, su dirbtinio intelekto sistemos pagalba, sukurto išradimo autorystės ir nuosavybės teisės priskyrimu. Autorystės teisių apibrėžimo problemiškas kyla dėl žmogaus reikšmingo indėlio išradimo kūrimo procese nustatymo sunkumų. O nuosavybės teisių klausimas dažnai iškyla dirbtinio intelekto sistemų valdytojų ir vartotojų, su konkrečia to valdytojo dirbtinio intelekto programa sukūrusių išradimą, santykyje.

Vis dėlto, galiojantys dirbtinio intelekto patentų teisėje reguliavimo pasiūlymai suponuoja, kad išradimų kūrimas su dirbtinio intelekto pagalba yra sveikintinas ir skatintinas, o pagrindiniai papildomi reikalavimai bus susiję ne su sukuriama išradimo

patentabilumo kriterijais, bet labiau su patentų paraiškos turiniu, informacijos, susijusios su išradimui sukurti naudoto dirbtinio intelekto sistemos veikimo modelių, nurodymu ir tinkamo dirbtinio intelekto prisidėjimo prie išradimo atskleidimo bei, potencialiai, kitais panašaus pobūdžio reikalavimais.

SUMMARY

Artificial Intelligence In Patent Law – Aspects Of Patentability, Authorship And Ownership Of Invention

Kamilia Edita Fominova

With the emergence of artificial intelligence in the 20th century, the intense development of these technologies has led to many innovations in industrial, economic and legal fields. Accordingly, a discourse has emerged among legal doctrinaires and legislators on the impact of artificial intelligence on various areas of law, including intellectual property law. While attempts have been made to establish an appropriate legal framework in response to the development of artificial intelligence and the emergence of new types of artificial intelligence, it is clear that jurisprudence is still catching up with the innovations of artificial intelligence. This is also the case in patent law.

As different regulatory proposals are being suggested in different jurisdictions to determine the patentability of AI inventions and the availability of patent protection, it is necessary to examine the compatibility of such an invention with the traditional patentability requirements established in patent law. The study found that artificial intelligence is capable of fulfilling the criteria of novelty, non-obviousness and industrial applicability in the light of the versions of artificial intelligence that exist today. However, the main challenges for patenting arise from the non-compliance of AI with the statutory concept of "inventor" and thus the failure to meet the requirements of subjectivity. In various jurisdictions around the world, such as Lithuania, the European Union, the United States of America, Australia, the United Kingdom, etc., only natural persons are recognized as inventors at statutory level. Accordingly, this is the main reason why artificial intelligence is recognized as not being able to be an autonomous inventor in the sense of patent law.

This latter aspect raises additional issues of concern in relation to the question of authorship and ownership of a human invention created with the help of an artificial intelligence system. The complexity of the definition of authorship arises from the difficulty of determining the significant contribution of the human being to the development of the invention. In contrast, the issue of ownership rights often arises in the relationship between the controllers of artificial intelligence systems and the users who have created an invention with a particular artificial intelligence application of that controller.

However, the current proposals for the regulation of AI in patent law imply that the development of inventions with the help of AI is welcomed and encouraged, and that the

main additional requirements will not be related to the patentability criteria of the invention to be developed, but rather to the content of the patent application, the disclosure of information related to the working models of the AI system used to develop the invention, the appropriate contribution of the AI to the invention, and potentially other requirements of similar nature.